

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ — ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΦΟΡΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ.

Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἀναλύσωμεν τοὺς φόρους μέχρι τῆς τελικῆς αὐτῶν ἐπιβολῆς, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἐπιβαρύνουσι τὸ εἰσόδημα τῶν φορολογουμένων, εἰς τὸ ὅποιον, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἐνιαυσίως ἐπαναλαμβάνομενοι, ἀποβλέπουσι. Παραλείπω τοὺς φόρους ἐκείνους, οἵτινες, εἰσερχόμενοι, τρόπόν τινα, εἰς τὴν καρδίαν αὐτὴν τοῦ κεφαλαίου, σταματῶσι τὴν κανονικὴν λειτουργίαν αὐτῆς.

Ἄρκει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τοιοῦτοι φόροι ἀποτελοῦσι τὸ κύριον τῆς ἐν τῇ ἐπικρατεῖᾳ φορολογίας, ἵνα συλλάβωμεν γενικὴν ἔννοιαν περὶ τῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς ἐπέρχεται ἡ ἔνδεια ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Τότε χαλαροῦται τὸ αἶσθημα τῆς ἀποταμιεύσεως, οἱ ἄνθρωποι ζῶσιν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, τὸ δὲ αἶσθημα τῆς προσωρινότητος προσβάλλει τὰ θεμέλια τῆς αἰωνίας ζωῆς τῶν λαῶν. Εὐτυχῶς οἱ φόροι οὗτοι ἀπαντῶνται εἰς παροδικὰς τῆς ἀνθρωπότητος ἐποχάς, τὰς ὁποίας αἱ κοινωνικαὶ συμφοραὶ ἐξαγίζουσι καὶ ἡ πικρὰ πείρα συνετίζει.

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἔχω ὑπ' ὄψιν οὐχὶ τὸ ὄνομα ἀλλὰ τὴν ὑπόστασιν τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου. Ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς ὁ φόρος ἐπιβάλλεται ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου ὀνομαστικῶς, ἐπιβαρύνει δὲ τὸ εἰσό-

δημα κατ' ουσίαν. Ἐν γένει, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Ricardo, ὁ φόρος δὲν προσβάλλει ἀναγκαίως τὸ κεφάλαιον διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἐπιβάλλεται ἐπ' αὐτοῦ, καὶ τὰνάπαλιν τὸ εἰσόδημα διότι ὀρίζεται ἐπὶ τούτου. Ἐὰν πρέπει νὰ πληρῶνω φόρον 1000 δρ. ἐπὶ ἐνιαυσίου εἰσοδήματος 10000, ὁ φόρος οὗτος εἶναι ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, εἰάν περιορίζω τὰς δαπάνας μου εἰς 9000 δρ., καὶ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου, εἰάν ἐξακολουθῶ νὰ δαπανῶ ὅλας τὰς 10000 δρ. Δεδόσθω, ὅτι τὸ εἰσόδημα τοῦτο παράγεται ἐκ κεφαλαίου 100000 δρ. Ἐὰν τοῦτο φορολογηται δι' 1 τοῖς 100, ἰδοὺ ὁ φόρος τῶν 1000 δραχ. ὅστις, κατὰ τὰς ἀνωτέρω διακρίσεις εἶναι πράγματι ἢ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, ἢ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου.

Ἐποθέτω ἐν τούτοις, ὅτι καὶ οἱ φόροι εἶναι λελογισμένοι καὶ οἱ καταβάλλοντες αὐτοὺς συνετοί. Ἐν γένει μεταξὺ τῶν πρὸς τὸ εἰσόδημα ἰδίως ἀφορώντων ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία, διότι ὑπάρχουσι φόροι βαθύτερον θέτοντες τὴν χεῖρα καὶ φόροι ἥττον ἀπαιτητικοί· οἱ μὲν ἀφίνουσιν ἱκανὴν μερίδα διαθέσιμον τοῦ γενικοῦ τῆς χώρας εἰσοδήματος εἰς περαιτέρω προβίβασμόν τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας, οἱ δὲ εἰσέρχονται εἰς τὸ ἀκαθάριστον ἐθνικὸν εἰσόδημα μετ' ὀλιγωτέρας εὐλαθείας. Καθόλου εἰπεῖν, οἱ φόροι ἐπὶ τοῦ θρεπτικῶν καὶ ἐνδυματικῶν οὐσιῶν φλεβοτομοῦσιν ἐπαισθητῶς τὸ βαλάντιον τοῦ ἐργατικοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ μόλις κινουσι τὴν περιέργειαν τοῦ ἀπόρου καὶ πολὺ ὀλιγώτερον τοῦ πλουσίου. Ἄφ' ἑτέρου οἱ φόροι ἐπὶ τῆς πολυτελείας οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἀσχοῦσιν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν πενομένων τῆς κοινωνίας τάξεων. Ἐν τούτοις οἱ ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης ἐνδιαφερόμενοι πληθυσμοὶ διατελοῦσιν εἰς ἄκραν ἀπ' ἀλλήλων ἀριθμητικὴν ἀπόστασιν. Ἄφ' ἑνὸς τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων καὶ ἄφ' ἑτέρου αἱ χιλιάδες μόνον αὐτῶν. Ἐὰν ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην κατατάξωμεν τὰς φορολογικὰς λεπτομερείας, προ-

κύπτει τὸ ἐξῆς ἐπὶ τοῦ ὅλου πόρισμα· ὅτι ἡ γενικὴ κατανάλωσις καὶ ἐπομένως ἡ κοινὴ τοῦ λαοῦ ζωὴ ἐπιβαρύνεται ἀπανταχοῦ διὰ τῶν ἐν ἰσχύϊ φορολογικῶν μεθόδων ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πλειότερον. Ἄρα γε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθῇ φόρος τις, δυνάμενος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀντιζύγιον τῆς εἰμαρμένης ταύτης περὶ τὰ φορολογικὰ ἀνισότητος;

Ἐπολαμβάνω τὸν φόρον τοῦτον ἀποβλέποντα μᾶλλον πρὸς τὰς εὐπόρους τὴν κοινωνίας τάξεις, ὥστε ἐνῶ ὅλοι τῆς οικονομικῆς ζωῆς οἱ μικροί, οἱ μέτριοι καὶ οἱ μεγάλοι συνεισφέρουσιν εἰς τὰς ἐθνικὰς ἀνάγκας ἀπὸ ἰσότητος ἀναλογικῆς, δέκα π. χ. τοῖς ἑκατὸν ἑκαστος, οἱ εὐπορώτεροι νὰ καταβάλλωσι καὶ τι πλεόν. Τὸ πλεόν τοῦτο εἶναι ἡ βᾶσις τῆς φορολογικῆς ἰσορροπίας, διότι δέκα τοῖς 100 ἐπὶ εἰσοδημάτων χιλιοδράχμων εἶναι πολὺ σημαντικώτερον ὁμοίων δέκα τοῖς 100 ἐπὶ εἰσοδημάτων μυριοδράχμων ἢ δεκάκις μυριοδράχμων. Τί ὑπολείπεται εἰς τὰ πρῶτα καὶ τί εἰς τὰ δεύτερα διὰ τὴν θεραπείαν τῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν! Ὁ κοινὸς λοιπὸν νοῦς ἐπιτακτικῶς διακηρύττει, ὅτι ἡ τῆς ἀριθμητικῆς ἀναλογίας φορολογικῆ ἰσότητος εἶναι εἰρωνεία, καὶ ὅτι ἡ πολιτειακὴ ἔννοια τοῦ δόγματος τῆς ἀναλόγως τῆς περιουσίας συμμετοχῆς ὄλων εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀνήκει εἰς εὐρύτερον ὅλως πρακτικὸν τῆς ἀναλογίας ὑπολογισμόν.

Ἡ φορολογικὴ αὕτη ἐποψὶς δὲν εἶναι ἄγνωστος ἐν τῇ οικονομικῇ τῶν ἐθνῶν πρακτικῇ. Ἡδὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος διετυπώθη ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ οικονομίᾳ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπὸ πάσης φορολογίας ἐξαιρέσεως ὀρίου τινος τῶν πρὸς ζωάρκειαν ἀπολύτως ἀναγκαίων εἰσοδημάτων, καθὼς καὶ τῆς κατὰ προῖοῦσαν ἀναλογίαν μείζονος φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν εὐρωστοτέρων τῆς κοινωνίας τάξεων. Ὡστε εἰάν πρόκειται νὰ ἀντλήσῃ τις μαθήματα ἐκ τῆς νεωτέρας οἰκονομικο-πολιτικῆς διαπλάσεως τῆς

Ἀγγλοσαξωνικῆς φυλῆς, ἐν ἣ ὁ ἐν λόγῳ φορολογικὸς συνδυασμὸς ἰδιαίτερος καὶ ἐγγύτερον πρὸς τοὺς ἡμετέρους χρόνους ἐμελετήθη, δὲν πρέπει νὰ λησμονήσῃ τὰ στοιχεῖα ἰδέας, ἣτις διαβαίνει τοὺς αἰῶνας καὶ τὰ ἔθνη, καὶ ὡς ἀπὸ ἐνστίκτου ἀναφαίνεται ἐν τῇ οὐσίᾳ τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν, ὑπὸ τὰς ὠραιότερας αὐτῶν ἐπόψεις, τὴν Ἑλληνικὴν ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ τὴν Ἀγγλικὴν ἐν τῇ νῦν ἐποχῇ. Τοιαύτη ἰδέα νὰ φορολογηθῶσι βαρύτερον οἱ μεγάλοι τῶν ἐθνῶν, θὰ ἐθεωρεῖτο ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς δουλείας τῶν πολλῶν ὡς βλασφημία ἀξία τῆς ἀγχόνης. Ἐν τούτοις κατὰ τὸ 1798 διετυπώθη ὑπὸ τοῦ μεγαλεπιβόλου Pitt ἀπὸ τοῦ ἐλευθερωτέρου βήματος τῆς νεωτέρας πολιτειακῆς ζωῆς, τὸ δὲ Ἀγγλικὸν Κοινοβούλιον ἀπετέλεσεν ἐκ τῶν σπλάγγων αὐτῆς τὸν ἕκτοτε ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην γνωστὸν καταστάντα ὑπὸ τὸ ὄνομα income-tax, ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρον.

Διηρέθησαν εἰς πέντε κατηγορίας οἱ εἰς τὸν φόρον τοῦτον ὑποκείμενοι ἢ κατάταξις δὲ αὐτῆ ἀκόμη καὶ νῦν ὑφίσταται. Ἐν τῇ πρώτῃ κατηγορίᾳ περιλαμβάνονται ὅλα τὰ ἐκ τῆς γῆς ἀπορρέοντα ἢ μετ' αὐτῆς συννηωμένα εἰσοδήματα (γαῖαι παντὸς εἶδους, κτίρια, οἰκίαι, ἀρχοντικά μέγαρα κλπ.). Ἐν τῇ δευτέρᾳ κατηγορίᾳ περιλαμβάνονται τὰ αὐτὰ κτήματα, καθόσον ἐνεργεῖται ἢ κάρπωσις των διὰ καλλιεργείας εἴτε ἐκ μέρους τῶν ἰδιοκτητῶν εἴτε ἐκ μέρους τῶν μισθωτῶν. Ἐν τῇ τρίτῃ κατηγορίᾳ περιλαμβάνονται τὰ ἐξ ἐθνικῶν, ἰθαγενῶν καὶ μὴ, δανειῶν εἰσοδήματα. Ἐν τῇ τετάρτῃ κατηγορίᾳ περιλαμβάνονται τὰ βιομηχανικά, ἐμπορικά καὶ ἐν γένει ἐπαγγελματικά κέρδη, τὰ ἐκ τῶν ἀνωγύμων ἐταιριῶν, ἐκ τῶν κυκλοφορουσῶν ἀξιῶν, τῶν σιδηροδρόμων, μεταλλείων διωρύγων, ἀλιείας, φωταερίου κλπ. Ἐν τῇ πέμπτῃ κατηγορίᾳ περιλαμβάνονται αἱ συντάξεις καὶ οἱ παντὸς εἶδους δημόσιοι μισθοί.

Ὁ φόρος οὗτος ἐπεβλήθη κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῶν ὑπερβαίνοντων τὰς 60 λιν. στερ. ἐνιαυσίων εἰσοδημάτων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπήτησε διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ δημοσίου 10 τοῖς ο]. Καταργηθεὶς δὲ τῷ 1802 ἀνενεώθη τῷ 1803, μετερρυθμίσθη ἐπὶ μετριωτέρας κλίμακος τῷ 1806, ὅσον ἀφορᾷ τὰ εἰσοδήματα ἀπὸ 50—150 λ. στ., καὶ διέμεινεν ἐν ἰσχύϊ μέχρι τοῦ 1816, ὅτε τὸ δεύτερον κατηργήθη. Κατὰ τὴν δεκαεπταετῆ ταύτην ἐν ἐνεργείᾳ περίοδον, διακρινομένην τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν μεγάλων τοῦ αἰῶνος πολεμικῶν περιπετειῶν, ὁ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρος εἰσήγαγεν ἐντὸς τοῦ δημοσίου τῆς Ἀγγλίας θησαυροῦ 168560000 λ. στ. ἤτοι 4749907200 δραχ. (περὶ τὰ 280 ἑκατ. ἐνιαυσίως κατὰ μέσον ὄρον) διὰ δαπάνης 3740560 λ. στ. ἐπὶ τῶν ὄλων εἰσπράξεων.

Ἀπὸ τοῦ 1816 ἡ μηχανὴ τοῦ φόρου τούτου τίθεται εἰς ἀχρησίαν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν μέχρις οὗ τῷ 1842 τὰ ἀπειλητικὰ ἐλλείμματα τῶν προϋπολογισμῶν ἐχρησίμευσαν εἰς τὸν Peel, ὅπως εἰς τὸν Pitt οἱ μεγάλοι πολεμικοὶ ἀγῶνες τῷ 1798, ὡς ἀφορμὴ νέας εἰσαγωγῆς τοῦ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρου. Ἐπομένως ἐπεβλήθη οὗτος διὰ τριετίαν ἐπὶ τῶν ὑπερβαίνοντων τὰς 150 λ. στ. ἐνιαυσίων εἰσοδημάτων. Ἀνανεωθεὶς δὲ ἐπίσης διὰ τριετίαν τῷ 1845 καὶ 1848, ἐψηφίσθη ἐνιαυσίως τῷ 1851 καὶ 1852, ἐπὶ ἑπταετίαν τῷ 1853, ἀπὸ δὲ τοῦ 1860 ἀποτελεῖ κανονικὸν πόρον τῶν ἐνιαυσίων Ἀγγλικῶν προϋπολογισμῶν, οἷτινες ἀφορῶντες εἰς μόνον τὰ ὑπερβαίνοντα τὰς 100 λ. στ. ἐνιαύσια εἰσοδήματα (1), παρε-

(1) Ὑπάρχει ἐν τούτοις ἐξαίρεσις τις, ὅσον ἀφορᾷ τὰ μεταξὺ 100—200 λ. στ. ἐνιαύσια εἰσοδήματα, διότι ἀφίεται ἐν αὐτοῖς ἀφορολόγητος ἢ ποσότης 60 λ. στ.. Τὴν ἔκπτωσιν ταύτην ἐπεκατέστησαν 156305 ἄτομα τῷ 1853, μέχρις ἀθροίσματος 9 $\frac{1}{4}$ ἑκατ. λ. στ., καὶ 237935 τῷ 1867, μέχρις ἀθροίσματος 14 $\frac{1}{2}$ ἑκατ. λ. στ. Ἐπὶ τῶν ἄνω τῶν 200 λ. στ. ἐνιαυσίων εἰσοδημάτων οὐδεὶς περὶ ἐκπτώσεως λόγος.

δέχθησαν κατά τὰ τελευταῖα ἔτη τὰς ἐπομένους φορολογικὰς μονάδας.

Ἔτος	Φορολογικὴ μονὰς	Ἔτος	Φορολογικὴ μονὰς
1864	2, 91 τοῖς 0/0	1868	2, 08 τοῖς 0/0
1865	2, 50 »	1869	2, 50 »
1866	1, 66 »	1870	2, 08 »
1867	1, 66 »		

Αἱ ἀπὸ τῆς φορολογίας ταύτης εἰσπράξεις τοῦ δημοσίου θησαυροῦ τῆς Ἀγγλίας ἀνέβησαν τῷ 1872—73 εἰς 7402764 λ. στ. αἵτινες διανέμονται ὡς ἑξῆς μεταξὺ τῶν προμνησθεισῶν 5 φορολογικῶν κλάσεων: Α' 2539000.— Β' 329581.— Γ' 712123.— Δ' 3369745.— Ε' 452312. Ἡ σημαντικωτέρα ὄθεν πρόσοδος ἀνήκει εἰς τὴν φορολογίαν τῆς ἀκινήτου κτήσεως καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς βιομηχανίας, αἵτινες, ὡς προερρέθη, ἀποτελοῦσι τὴν Α' καὶ Δ' φορολογικὴν τῶν εἰσοδημάτων κλάσιν.

Ἐὰν ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρου μελετήσωμεν τὰς τάσεις τῶν Ἀγγλικῶν εἰσοδημάτων, ἡ τελευταία δεκαπενταετία (1858—72) παρέχει τὰ ἑξῆς πορίσματα. Ἀπὸ 327138800 λ. στ. τῷ 1858 προεβιβάσθησαν τὰ ἄνω τῶν 100 λ. στ. ἐνιαύσια εἰσοδήματα εἰς 358340000 τῷ 1863, εἰς 423772000 τῷ 1867 καὶ εἰς 482036000 τῷ 1872. Ἐν διαστήματι λοιπὸν 15 ἐτῶν ὁ προβιβασμὸς τῶν Ἀγγλικῶν εἰσοδημάτων ὑπολογίζεται εἰς 47 τοῖς 0/0 ἤτοι λ. στ. 154897200. Πρέπει ἀναλόγως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι καὶ τὰ κατώτερα τῶν 100 λ. στ. ἐνιαύσια εἰσοδήματα δὲν καθυστέρησαν εἰς τὸ στάδιον, ἔφ' ὅσον καθ' ἅπαντα τὰ στρώματα τῆς κοινωνίας διεδόθη ἡ εὐπορία. Ἀπόδειξις τὰ μεγάλα ἡμερομίσθια τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν κοινῶν καταναλώσεών του. Δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς στοιχεῖον συγκρίσεως οἱ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ποτῶν εἰσπραττόμενοι

τελωνιακοὶ δασμοί· ἀπὸ 19979864 λ. στ. τῷ 1859 ἀνέβησαν οὗτοι εἰς 32445793 τῷ 1873. Αὐξήσις ἐντὸς 14 ἐτῶν κατὰ 12 ἑκατομ. λ. στ.

Ἡ πειραματικὴ, οὕτως εἰπεῖν, ἀνάλυσις αὕτη ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρος κατ' οὐδέν παρακωλύει τὴν οικονομικὴν τῶν ἐθνῶν ἀνάπτυξιν, ὅταν αὕτη στηρίζεται ἐπὶ προοδευτικῶν παραγωγῆς ὄρων. Καθὼς παρατηρεῖ ὁ Mill, φόρος συνετῶς ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ἐπιβεβλημένος, ὑπόκειται ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ δικαίου, εἰς ὀλιγωτέρας ἀπέναντι τῶν λοιπῶν φόρων ἀντιρρήσεις. Ὅ,τι δύναται νὰ τῷ ἀντιταχθῇ, ἐν τῇ θλιβερᾷ καταστάσει τῆς δημοσίας ἠθικῆς, εἶναι ἡ ἀδυναμία τῆς ἐξακριβώσεως τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος τῶν φορολογουμένων. Δὲν εἶναι μεγάλης σημασίας ἡ ὑποτιθεμένη αὐστηρότης εἰς τὴν ἐξανάγκασιν αὐτῶν περὶ τὴν δῆλωσιν τοῦ εἰσοδήματός των. Μία τῶν κοινωνικῶν νόσων εἶναι ἡ προβαίνουσα ὀσημέραι συνήθεια τοῦ διατηρεῖν ἢ ἐπιδεικνύειν βιωτικὴν ἀπέλαυσιν, ἐκπροσωποῦσαν εἰσόδημα ἀνώτερον τοῦ πραγματικοῦ. Θὰ ἦτο λοιπὸν ὠφελιμώτατον διὰ τοὺς ἔχοντας τὴν ἀδυναμίαν ταύτην, ἐὰν τὸ ἄθροισμα τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν ἦτο ἀκριβῶς καὶ γενικῶς γνωστὸν, εἰς τρόπον ἀφαιροῦντα τὸν πειρασμὸν τῆς δαπάνης πέραν τῶν δυνάμεών των, ἢ τῆς ἀπέναντι τῶν πραγματικῶν προτιμήσεως τῶν ἐπιδεικτικῶν μᾶλλον ἀναγκῶν.

Ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς ἐξερευνητικῆς φύσεως τοῦ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρου, βεβαίως οὐδεμίαν ὑπάρχει δύναμις διὰ τὸν μᾶλλον πειθήνιον λαόν, ὅπως εἰσαγάγῃ τοὺς δημοσίους εἰσπράκτορας εἰς τὰ ἀπόκρυφα τῶν φορολογουμένων πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς πραγματικῆς περιουσίας αὐτῶν. Ἐὰν ἀφ' ἐνός δύναται νὰ βεβαιωθῇ τὸ ἄθροισμα τῶν μισθωμάτων, τῶν ἡμερομισθίων, τῶν προσόδων καὶ ἐν γένει τῶν σταθερῶν εἰσοδημάτων, ἀφ' ἑτέρου ὑπάρχουσι ποικίλα ἐπαγγελματικὰ κέρδη καὶ μάλιστα ἐμπορικά, τὴν

σημαντικότητα τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸ τὸ ἐνδιαφερόμενον πρόσωπον πολλάκις ἀγνοεῖ, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον δύναται ὁ εἰσπράκτωρ νὰ προσεγγίσῃ. Κατὰ πρῶτιστον ἔθεν λόγον ὁ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρος στηρίζεται ἐπὶ τῶν δηλώσεων τῶν φορολογουμένων. Αἱ δὲ κατ' αὐτὰς ἐπαληθεύσεις χρησιμεύουσι μόνον καθ' ἃς περιπτώσεις τὸ ψευδὲς τῆς δηλώσεως εἶναι καταφανές· ἐν τούτοις καὶ κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας ἀτελής εἶναι ἡ βόηθεια τῶν ἐπαληθεύσεων ἀπέναντι τῆς κακῆς πιστεως, ἥτις δύναται ἐκ προοιμίων, διὰ ψευδοβιβλίων καὶ δολίων ἐν αὐτοῖς ἐγγραφῶν ἢ παραλείψεων, νὰ ματαιώσῃ ὅλα τὰ μέσα τῆς ἐξελέξεως. Τοιουτρόπως μεθ' ὅλας τὰς λογικὰς καὶ ἐπεικεῖς βάσεις του (προσθέτει ὁ Mill) ὁ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρος ἀποβαίνει ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἄνιστος καὶ μάλιστα τοῦ χειροτέρου κατὰ τοῦτο εἶδους, ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι ἐπιβαρύνει τόσῳ μᾶλλον τὸν φορολογούμενον, ὅσῳ οὗτος εἶναι πλέον εὐσυνείδητος.

Ἄλλ' ἡ ἔποψις τῶν περὶ τὴν βεβαίωσιν τοῦ φορολογητέου εἰσοδήματος ἐλαττωμάτων τοῦ φόρου ἔχει πολλὴν ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν βαρέων τελωνιακῶν δασμῶν ἐνεργουμένην λαθρεμπορίαν. Βεβαίως εἰς ὑπερβολὴν ταμειευτικὸς ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρος ὑπερεθίζει τὰς τάσεις πρὸς ἀπόκρυψιν. Ἄφ' ἑτέρου ἡ κανονικὴ καὶ σταθερὰ μεσολάβησις τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, ἀπὸ παραδειγματικῶν τιμωριῶν, ὡς συστατικὸν τῆς φορολογικῆς λειτουργίας φάρμακον. Ὑποθέτω ὅμως ὅτι ἐπὶ τέλους κατωρθώουσιν οἱ πονηροὶ τὴν ἀπόκρυψιν τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν· δὲν εἶναι λόγος ἀποχρῶν, ὅπως οἱ τίμιοι ἀρνηθῶσι τὴν οικονομικὴν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας βοήθειάν των. Ὑπάρχουσι πολλῶν χειρόνες πονηροὶ, οἱ κλέπται καὶ οἱ λησταί, οἵτινες οὐ μόνον τὰ ἴδια κρύπτουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀφαιροῦσι, χωρὶς ἐντρυθῆναι οἱ ἐργατικοὶ ἄνθρωποι ἢ νὰ σταυρώσῃ

τὰς χεῖρας, ἢ νὰ ἀρνῶνται τοὺς φόρους αὐτῶν. Ἴνα δώσω γενικὴν τινα ἐννοίαν ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς διαδικασίας πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν κατὰ τὴν φορολογίαν τοῦ εἰσοδήματος καταδολιεύσεων, ἀρκεῖ ἡ παρατήρησις, ὅτι κατὰ τὸ 1864 ἐπὶ 350412 ἐγγεγραμμένων φορολογουμένων, 40 τοῖς ο]ο, ἀπέκρυπτον τὰ εἰσοδήματά των, κατορθωθείσης δὲ τῆς ἀνακαλύψεως 25 τοῖς ο]ο, ἔμειναν 15 μόνον τοῖς ο]ο ὅπως κατισχύσωσιν ἐπὶ τέλους τῆς φορολογικῆς μηχανῆς, δηλαδὴ ποσότης, ἥτις κατὰ μέσον ὄρον ἐν τοῖς πλείστοις τῶν κοινωνικῶν θεμάτων πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς κλῆρος τῶν πονηρῶν τοῦ ἀνθρώπου τάσεων.

Ἐν γένει ἡ μέθοδος, ἐφ' ἧς λειτουργεῖ ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρος, παριστᾷ μείζονας δυσκολίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν Δ' φορολογικὴν κλάσιν, τὴν ἀπὸ τῆς κυρίως ἐπαγγελματικῆς τούτέστι βιομηχανίας. Αἱ λοιπαὶ κλάσεις εἶναι, ἐκ τῆς φύσεως τῶν κατ' αὐτὰς εἰσοδημάτων, μᾶλλον εὐεξέλεγκτοι καὶ ἐπομένως ὀλιγωτέρων διατυπώσεων ἔχουσιν ἀνάγκην.—Προσκαλοῦνται οἱ ἔχοντες εἰσόδημα ἄνω τῶν 100 λ. στ. διὰ προκηρύξεων, προσηκόντως δημοσιευομένων, ἵνα δηλώσωσιν ἐντὸς 21 ἡμερῶν τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν. Ὑπάρχουσι τέσσαρες, κατὰ τὸν ἀνά χειρὰς μηχανισμόν, βαθμοὶ δικαιοδοσίας. Ὁ πρῶτος ἀνήκει εἰς τοὺς διανεμητάς, τρόπον τινα, ὑποδεεστέρους ὑπαλλήλους (assessors), ὁ δεῦτερος εἰς τοὺς ἐλεγκτάς, ὁ τρίτος εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἐφόρους καὶ ὁ τέταρτος εἰς τοὺς γενικοὺς ἐπιτρόπους. Ἴδου πῶς συνάπτονται αἱ καθ' ἕκαστον ἐργασίαι πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φορολογικῆς ἐπιβολῆς.

Κατὰ πᾶσαν συνοικίαν ὑπάρχουσι δύο ἢ πλείονες διανεμηταὶ (assessors), οἱ ὅποιοι κατόπιν τῶν προκηρύξεων εἰδοποιοῦσι καὶ κατ' οἶκον τοὺς φορολογουμένους περὶ τῆς δηλώσεως αὐτῶν, συντάττουσι δὲ κατάλογον ὄλων ὅσους εἰδοποίησαν, ἐν ἰδιαιτέρα τοῦ ὁποίου στήλη μνημονεύονται οἱ ἐμπροθέσμως δηλώσαντες καὶ οἱ παραλεί-

ψαντες τὸ καθήκον τοῦτο. Οἱ κατάλογοι οὗτοι παραδίδονται εἰς τοὺς ἐλεγκτάς, οἵτινες εἰδοποιοῦσι τοὺς τυχόν μὴ εἰδοποιηθέντας ὑπὸ τῶν διανεμητῶν φορολογουμένους. Ἐν τούτοις οἱ διανεμηταὶ ἐπὶ ποινῇ 20 λ. στ. ἐμφανίζονται ἐνώπιον τῶν ἐφόρων καὶ βεβαιοῦσι ἐνόρκως, ὅτι ἐποίησαν τὰς νομίμους πρὸς ἕκαστον φορολογούμενον εἰδοποιήσεις. Ἄμα ἐντὸς ἀναλόγου χρόνου οἱ ἐλεγκταὶ ἀποπερατώσωσι τὰς ἐπὶ τῶν δηλώσεων μελέτας αὐτῶν, παραδίδονται αὐταὶ εἰς τὸ συμβούλιον τῶν ἐφόρων. Ἐάν οὔτε οἱ ἐλεγκταὶ οὔτε οἱ ἔφοροι συλλαμβάνωσι εὐλογόν τινα ὑπόνοιαν περὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς δηλώσεως, ἐπιβάλλεται ἀμέσως ὑπὸ τῶν τελευταίων ὁ κανονικὸς ἐπὶ τοῦ ὀλικοῦ εἰσοδήματος φόρος. Ἐάν ἐγείρωνται ὑπόνοιαι περὶ δολιότητος ἢ ἢ δήλωσις εἶνε ἀτελής, οἱ ἔφοροι κρίνουσι ἐκ τῶν ἐνότων καὶ ἐπιβάλλουσι, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀπὸ τῶν πραγμάτων πλήρους, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, συνειδήσεως, τὸν νενομισμένον ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρον.

Καὶ οἱ ἐλεγκταὶ καὶ οἱ φορολογούμενοι δύνανται νὰ ἐκκαλέσωσι τὴν ἀπόφασιν τῶν ἐφόρων ἐνώπιον τῶν γενικῶν ἐπιτρόπων, οἵτινες ἔχουσι τὴν τελειωτικὴν κρίσιν, διατάσσοντες ἀποδείξεις, ἐξετάζοντες μάρτυρας, ἐπιβάλλοντες ὄρκους, καὶ θέτοντες ζητήματα εἰς τοὺς φορολογουμένους, εἰς τὰ ὁποῖα οὗτοι ὀφείλουσιν ἐπὶ ποινῇ 20 λ. στ. καὶ τριπλῇ φορολογίᾳ νὰ ἀπαντήσωσιν ἐμπροθέσμως. Οἱ γενικοὶ ἐπίτροποι ἀποτελοῦσι τὴν στέγην τῆς οἰκοδομῆς. Κατὰ πάσας δὲ τὰς ὑπ' αὐτῶν ἐρεῦνας ὑπάρχει εἶδος τι ἀντιδικίας μεταξὺ ἐλεγκτῶν καὶ φορολογουμένων, πρὸς τοὺς ὁποίους κοινοποιοῦνται ὅλα τὰ ὑπὸ ἀμφισβήτησιν θέματα. Οἱ φορολογούμενοι δύνανται νὰ προσκληθῶσι καὶ εἰς προφορικὴν ἐνώπιον τῶν γενικῶν ἐπιτρόπων ἐξήγησιν. Ἐάν μεθ' ὅλας τὰς ἐξετάσεις ταύτας οἱ γενικοὶ ἐπίτροποι πεισθῶσι περὶ τῆς δολιότητος κατὰ τὴν δήλωσιν, ἢ ὅτι οἱ μὴ ὑποβαλόντες τοιαύτην ἔχουσι ἐν-

ἀύσιον εἰσοδήμα ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ φορολογικοῦ νόμου, τοῦτέστι ἄνω τῶν 400 λ. στ., ἐπιβάλλουσι τότε τριπλοῦν εἰς τοὺς φορολογουμένους τούτους τέλος ἐπὶ τοῦ ἀνακαλυφθησομένου ὑποφόρου εἰσοδήματός των.

Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ μελετηθῇ ἡ περὶ τὰς δηλώσεις τῶν φορολογουμένων μέθοδος, πρὸ πάντων καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν περὶ τὰ κέρδη λίαν εὐμετάβολον Δ' κλάσιν, καθόσον αἱ λοιπαὶ δὲν παρέχουσι μεγάλας δυσχερείας διὰ τὸ, ὡς προερρέθη, εὐεξελεγκτον τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν. Οἱ μὲν ἔμποροι, οἱ κυρίως λεγόμενοι βιομήχανοι καὶ οἱ καρπούμενοι κτήματα ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Βρετανίας κείμενα ὀφείλουσι νὰ δηλῶσι τὸ κατὰ μέσον ὄρον ἄθροισμα τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν, καθ' ἕκαστον τῶν τριῶν τελευταίων ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐμπορικὰς ἐταιρίας, οἱ διευθύνται αὐτῶν δηλοῦσι περιπλέον τοὺς συνεταιίρους των, οἵτινες ἐπίσης δηλοῦσιν ἰδιαιτέρως τὸ ἄθροισμα τῶν ἐταιρικῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν. Οἱ λοιποὶ ἐπαγγεληματαί, ὡς καὶ οἱ ἔχοντες μὴ κανονικὰ εἰσοδήματα, δηλοῦσι μόνον τὸ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἄθροισμα τοῦ εἰσοδήματός των. Οἱ καρπούμενοι κινητὰς ἀξίας, τοποθετημένας ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Βρετανίας, δηλοῦσι ὅ,τι ἔλαβον ἢ κατὰ πιθανότητα θὰ λάβωσι κατὰ τὸ ἐνεστῶς ἔτος. Οἱ ἔχοντες εἰσοδήμα μὴ προβλεπόμενον εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου, δηλοῦσι τὸ ἄθροισμα τῶν ἐνιαυσίως πραγματοποιηθέντων εἰσοδημάτων αὐτῶν, κανονίζεται δὲ ἡ κατὰ μέσον ὄρον φορολογητέα ποσότης ἀπὸ συνεννοήσεως αὐτῶν μετὰ τῶν γενικῶν ἐπιτρόπων.

Ἐκτὸς τοῦ εἰσοδήματός των ὀφείλουσιν οἱ δηλοῦντες νὰ σημειῶσι τὰ ὀνόματα τῶν ὑπαλλήλων αὐτῶν, καθὼς, ἂν εἶναι ἀντιπρόσωποι ἐτέρων, τὰ ὀνόματα καὶ τὴν διαμονὴν ἐκείνων διὰ λ. σμὸν τῶν ὁποίων ἐνεργοῦσι, καθὼς καὶ ποῖον ἐκ τῶν προσώπων τούτων εἶναι φορολογήσιμον κατὰ

τὴν ἔννοιαν τοῦ νόμου. Ἐὰν πρόκειται περὶ ἑταιρίας, ἢ δὴλωσις πρέπει νὰ περιλαμβάνη καὶ τὸ καταστατικὸν αὐτῆς.

Ἐὰν φορολογούμενος τις βεβαιωθῇ ἐν τῇ προηγουμένως ἀναπτυχθεῖσῃ ἐξελεγκτικῇ διαδικασίᾳ ὡς τοιοῦτος, καταδικάζεται ὑπὸ τῶν γενικῶν ἐπιτρόπων, διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς μὴ ὑποβολῆς δηλώσεως, εἰς πρόστιμον 20 λ. στ. Ἀπαλάσσεται δὲ ἐὰν, πρὸ τῆς καταδιώξεώς του εἰς πληρωμὴν αὐτοῦ, ὑποβάλῃ τακτικὴν καὶ πιστὴν δὴλωσιν, ἢ καὶ ἀρξαμένης τῆς καταδιώξεως, ἐὰν οἱ γενικοὶ ἐπίτροποι πεισθῶσιν, ὅτι ἢ ἔλλειψις δὲν προῆλθεν ἐκ δολιότητος. Ἐπὶ ἀτελῶν δηλώσεων οἱ ἐπίτροποι δύνανται νὰ χορηγήσωσι ἰδιαιτέραν προθεσμίαν πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν.

Ἐπὲρ τῶν φορολογουμένων τῆς Δ' κλάσεως ἐπενοήθη εἶδος τι φορολογικῆς συνδρομῆς, ἀπαλάσσον αὐτοὺς τῶν ἐνοχλήσεων τῆς ἐνιαυσίου δηλώσεως. Δύνανται ἐπὶ βεβαιώσει τῶν κατὰ τὸ ἐνεστῶς ἔτος εἰσοδημάτων αὐτῶν νὰ συμφωνήσωσι μετὰ τῶν γενικῶν ἐπιτρόπων περὶ πληρωμῆς κατ' ἀποκοπὴν, τρόπον τινα, φόρου διὰ τὰ ἐπόμενα τρία ἔτη, μετὰ προσθήκης εἰς τὸ συμφωνημένον ποσὸν 5 τοῖς 0)ο. Ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι οἱ φοροσυνδρομηταὶ οὗτοι ἐδολιεύθησαν, ἀκυροῦται ἡ ἀνωτέρω συμφωνία, ἐπιβάλλεται ὁ ἀνήκων φόρος καὶ περιπλέον πρόστιμον 50 λ. στ.

Ἐν γένει ἢ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φορολογία συνδυάζεται πρὸς σπουδαίαν ἐποψίν ἐπιεικειᾶς σχετικῶς πρὸς τοὺς μετὰ τὴν ἑναρξίν τοῦ φορολογικοῦ ἔτους ὅπως δὴποτε ἀτυχοῦντας ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ὑποθέσεων. Ἐὰν διακόψωσι τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός των (ἐκτὸς ἂν μετεβίβασαν τοῦτο εἰς ἕτερον), ἐὰν ἤλαττώθησαν τὰ εἰσοδήματά των ὑπὸ τὸν ἐλάχιστον ὅρον ὅστις εἶχε ληφθῆ ὡς βᾶσις τῆς φορολογίας, ἀναφέρονται πρὸς τοὺς γενικοὺς ἐπιτρόπους, οἵτινες δύνανται νὰ ἀναθεωρήσωσι τὸ οἰκτεῖον μέρος τοῦ φορολογικοῦ πίνακος, καὶ ἐὰν ὁ φόρος ἐπλη-

ρώθη ἤδη, διατάττουσι τὴν ἐπιστροφὴν ἀναλόγου μέρους. Κατὰ τὰς οἰκονομικὰς τῶν ἐτῶν περιπετείας διαποικίλλεται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν σχετικῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου αἰτήσεων. Τοιοῦτοτρόπως κατὰ τὸ 1865 ὑπεβλήθησαν τοιαῦται πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ φόρου, ὀλοκλήρου ἢ κατὰ μέρος, αἰτήσεις 113495, τῷ 1866 κατέβησαν αὐται εἰς 94827, τῷ 1867 ἔτι μᾶλλον εἰς 90773, ἵνα ἀναβῶσι τῷ 1868 εἰς 104720 καὶ τῷ 1869 εἰς 112877.

Τοιοῦτος ἀπὸ γενικῆς τινος ἐπόψεως εἶναι ὁ ἐν Ἀγγλίᾳ μηχανισμὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρου. Ὅσα τῶν νεωτέρων ἐθνῶν ἠκολούθησαν τὸ σύστημα τοῦτο τῆς φορολογίας, ἐτροποποίησαν αὐτὸ ἀναλόγως τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν των. Τοιοῦτοτρόπως ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτεῖαις τῆς Ἀμερικῆς ὁ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρος ἀπέβλεψε τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς εὐρύτερον κύκλον εἰσοδημάτων, ἀκολούθως περιωρίσθη εἰς τὰ ἀνώτερα τῶν 4000 δολαρίων (6 χιλ. δραχ.), μέχρις οὗ περιωρίσθη ἔτι μᾶλλον εἰς εὐπωρότερον ὀρίζοντα εἰσοδημάτων, ἄνω δηλ. τῶν 2000 δολλαρίων. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν φοβεροῦ τῆς ἐνώσεως πολέμου, ἡ δύναμις τοῦ φόρου ἦτο 10 τοῖς 0)ο, κατόπιν κατέβη εἰς 5 τοῖς 0)ο καὶ κατὰ τὸ 1872 ἐγένοντο προσπάθειαι, ὅπως καταβῆ ἔτι μᾶλλον εἰς 3 καὶ 2 ½ τοῖς 0)ο. Ὁ ἐπόμενος πίναξ μαρτυρεῖ τὴν σχετικὴν γονιμότητα τοῦ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρου ἐν τῇ Δημοκρατίᾳ τῆς Ἀμερικῆς.

1865	20740451 δολ.	1868	40412637 δολ.
1866	61071932 »	1869	34791856 »
1867	61984437 »	1870	37775873 »

Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἀναλύσῃ τις τὴν ἐσωτερικὴν σημασίαν τῶν φορολογουμένων εἰσοδημάτων, δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπομένῃν γενικωτάτην παρατήρησιν. Ἄλλα ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τούτων ἀνήκουσιν εἰς κεφάλαια ἐν

τῷ παρελθόντι σχηματισθέντα, καὶ ἄλλα ἀνήκουσιν εἰς κεφάλαια ἐν τῷ σχηματίζεσθαι, τρόπον τινα, ὄντα. Ὅπως δὲ ἐπὶ τῶν κτηνῶν ὁ συνετὸς κύριος βαρύνει πλειότερον τὰ ὄριμα ἐξ αὐτῶν καὶ ὀλιγώτερον τὰ μικρὰς ἡλικίας, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ὀρθοὶκο-πολιτικὴ συμβουλεύει, ἵνα ἡ φορολογία εὐλαβεῖται πλειότερον τὰς εἰς τὸ στάδιον τῆς βλαστήσεως εὐρισκομένης περιουσίας. Ἐκ τῆς ἐννοίας ταύτης τὰ ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέρδη ἀντιτίθενται πρὸς τὰ ἐκ τῶν μεγάλων κληρονομικῶν κτημάτων εἰσοδήματα, καὶ μεταξὺ δὲ τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἔργων πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἢ ἐκ τοῦ χρόνου τῆς ζωῆς των συναγομένη οἰκονομικὴ σημασία.

Ὅπως ἐν ἀρχῇ τῆς προκειμένης μελέτης ἐξέθεσα, ἡ λογικὴ τῶν φόρων ἐννοία πρὸς τὸ εἰσοδήμα τελικῶς ἀποβλέπει.— Ἀρὰ γε ὑπαρχόντων τοιούτων φόρων καὶ ὑποτιθεμένου περιπλέον ὅτι ὀρθῶς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπεβλήθησαν οὔτοι, δύναται νὰ γίνῃ σκέψις περὶ ἐπιβολῆς προσθέτου φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος; Τὸ ζήτημα ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν περιστάσεων εἰς ἃς διατελεῖ ὁ τόπος. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν φορολογικὴν δικαιοσύνην, ἱκανῶς αὕτη ἐν ἀρχῇ ἀνεπτύχθη. Εἶδομεν ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ πόλεμοι καὶ τὰ ἐλλείματα τῶν δημοσίων προϋπολογισμῶν προεκάλεσαν τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρου κατὰ τὸ 1798 καὶ 1842. Τίνος ἔνεκεν νὰ μὴ ἀποταθῇ εἰς αὐτὸν καὶ ἡ Ἑλλάς εἰς πρώτην σπουδαίαν καὶ κατὰ σκοπὸν περίπτωσιν διεθνοῦς ταραχῆς; Μήπως τὰ σταθερῶς ἐμμένοντα ἐλλείματα τῶν προϋπολογισμῶν τῆς δὲν ὀδηγοῦσιν εἰς οἰκονομικὸν βάραθρον; Ἴνα ἀνασκηθῶσιν αἱ ἐθνικαὶ τύχαι τῆς Ἑλλάδος, πρέπει νὰ ἐπουλωθῶσι δύο αἰώνιοι σχεδὸν πληγαὶ αὐτῆς: τὰ δάνεια τοῦ 1824 καὶ 1825. Ἡ συνομολόγησις αὐτῶν ὠφέλησε βεβαίως ὅλον τὸ ἔθνος. Τίνος ἔνεκεν, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἐκ-

τεθείσης φορολογικῆς δικαιοσύνης, οἱ προπορευόμενοι εἰς τὸ στάδιον τῆς οἰκονομικῆς εὐτυχίας νὰ μὴ συνδράμωσιν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀπόσβεσιν χρέους, τοῦ ὁποίου τὰ κοινωνικὰ ἀποτελέσματα δύνανται νὰ ἀνευρεθῶσιν ἐν πολλοῖς στοιχείοις τοῦ συγκροτηθέντος κατ' ἄτομα πλούτου;

Τοιοῦτοτρόπως προβάλλει τὸ ζήτημα τῆς ἀντιδημοτικότητος τοῦ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρου. Ἡ ἀντιδημοτικότης ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι λέξις ἀνευ ἐννοίας. Κατὰ τὸ 1868 οἱ φορολογικοὶ κατάλογοι τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς περιελάμβανον 250000 φορολογουμένους ἐπὶ τῷ εἰσοδήματι. Ἐὰν ὑποθέσωμεν, λέγει ὁ K. Wells, ὅτι ἕκαστος φορολογούμενος ἀντιπροσωπεύει μίαν οἰκογένειαν καὶ ὅτι ἕκαστη οἰκογένεια περιλαμβάνει 4 πρόσωπα, ἰδοὺ ὅτι ἐπὶ 38 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμυρίων κατοίκων τῆς Δημοκρατίας, 1 μόνον ἑκατομμύριον ἐνδιαφέρεται εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ προκειμένου φόρου. Καθὼς δὲ παρατηρεῖ ὁ Walkler, ἐν τῇ Ἀμερικῇ ἐχθρὸς τοῦ ἐπὶ εἰσοδήματος φόρου δὲν εἶναι ὁ λαὸς ἀλλ' οἱ μεγάλοι κεφαλαιοῦχοι, οἵτινες ἐνεργοῦσιν ἀμείλικτον κατ' αὐτοῦ πόλεμον. Ἐὰν, λέγει, ἡ ἰσχυρὰ ἐπιρροὴ αὐτῶν ἐπὶ τῶν νομοθετικῶν συνελεύσεων κατορθώσῃ τὴν κατάργησιν τοῦ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρου, θὰ ἀποτελεσθῇ ἐντεῦθεν μεγάλη ἀδικία πρὸς τὰς ἐργατικὰς τάξεις.

Ἄλλ' ἀπέδειξα ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις τὴν δικαιολογικὴν καὶ κοινωνικὴν σημασίαν τοῦ προκειμένου φόρου. Ἡ ἐπιστήμη συμβουλεύει, ἡ διαικητικὴ εἰσάγει καὶ ἡ πρακτικὴ κατὰ τὰς λογικὰς ἀνάγκας τῆς ἐπικρατείας τροποποιεῖ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΑΡΟΝ

Ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἀρξαμένου Αὐγούστου τὸ διάταγμα τῆς 29 Μαρτίου 1876 ἐκλείσει τὰς θύρας τῶν δημοσίων τῆς Ἑλλάδος ταμείων εἰς ὅλα τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῶν ξένων ἐπικρατειῶν, ἐκτὸς τῶν Γαλλικῶν, Ἰταλικῶν, Βελγικῶν καὶ Ἑλβετικῶν, ἢ ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐξαίρεσις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς γνωστῆς νομισματικῆς ἐνώσεως μεταξὺ Γαλλίας, Ἰταλίας, Βελγίου, Ἑλβετίας καὶ Ἑλλάδος. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐθεωρήθη συντελεστικὸν εἰς ἀποσόβησιν τῶν οἰκονομικῶν καταστροφῶν, τὰς ὁποίας ἀπειλεῖ ὁ ἐκ Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἀμερικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν Ἀνατολὴν ἐξορμήσας (ἀπὸ ἱστορικῶν λόγων νομισματικῆς μὲν ἀλλαγῆς ἐν Γερμανίᾳ, Ὀλλανδίᾳ, Σκανδιναυίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ, ἐντεταμένης δὲ ἀργυρᾶς παραγωγῆς ἐν Ἀμερικῇ 560000 δραχ. τῷ 1859 καὶ 179200000 τῷ 1875) χεῖμαρρος τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων.

Τῷ ὄντι δὲν ἦτο μικρὸν, ὅτι νομίσματα ὑποτετιμημένα ἐν τῇ διεθνεί τῶν πολυτίμων μετάλλων ἀγορᾷ, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἐν Ἑλλάδι κυβερνητικῆς ὑπερτιμῆσεως τῶν ἔσπευδον πρὸς ἡμᾶς, ἵνα ἀνταλλάξωσι τὰ προϊόντα τοῦ τόπου εἰς εὐτελεῖ οὐσιαστικῶς ἐπὶ τοῦ ὄλου τιμῆν. Ὑποθέτω, ὅτι ἡ κατὰ τὴν ἐν γένει συναλλακτικὴν κίνησιν εἰσαγωγὴ τῶν νομισμάτων τούτων ἐν Ἑλλάδι ἀπέβλεπεν ἀνάλογον μέρος τοῦ ἐξωτερικοῦ ταύτης ἐμπορίου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προϊόντα ἀξίας 50 περίπου ἑκατ. δρ. ἐπρόκειτο νὰ ἀνταλλαγῶσι διὰ τῶν παρεισαγομένων ἀχρήστων ἀλλαχοῦ νομισμάτων. Ἐὰν ὑπολογίσωμεν τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀργύρου ἐν Εὐρώπῃ, κατὰ τὰ τελευταῖα τιμολόγια, εἰς 25 τοῖς 100, ἰδοὺ ὅτι 12 $\frac{1}{2}$ ἑκατ. δρ. ἔτρεχον τὸν

κίνδυνον τοῦ ὀριστικοῦ ἐκπατριμοῦ, καθ' οὗ ἀσθενῶς ἀντετάσσετο ἡ ἐν μηνί Ἰουλίῳ 1875 κυβερνητικὴ κατὰ 3 σχεδὸν τοῖς 100 ὑποτίμησις τῶν ἐν λόγῳ νομισμάτων, ἐξ ἧς θὰ περιωρίζετο ἡ ζημία εἰς $\frac{1}{2}$, δηλαδή πάντως σπουδαῖον διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν ποσὸν 11 περίπου ἑκατ. δραχμῶν.

Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ νομισματικὴ αὕτη καταστροφὴ, καθ' ὅσον μέρος συνετελέσθη ἤδη καὶ καθ' ὅσον προελήφθη διὰ τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ ἐνεστῶς ἔτος κυβερνητικῶν μέτρων, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἀποτέλεσμα τῆς παγκοσμίου ὑποτιμῆσεως τοῦ ἀργύρου, διότι ὀφείλεται, ἀκριβῶς εἰπεῖν, εἰς τὴν οἰκονομικὴν τοῦ τόπου πολιτικὴν, ἐξ ἀπορρέει ἡ κυβερνητικὴ τῶν ξένων νομισμάτων διατίμησις. Ἐὰν μόλις ἡ διατίμησις τῶν ἐγχωρίων νομισμάτων εἶναι ἀνεκτὴ ἐν τῇ καθαρᾷ ἐπιστήμῃ, τί νὰ εἴπη τις περὶ τῆς κυβερνητικῆς διατιμῆσεως τῶν ἀλλοτρίων νομισμάτων; Πρέπει ὁ διατιμῶν, ἐὰν θέλῃ νὰ εἶναι δίκαιος, νὰ κρατῇ πάντοτε τὴν πλάστιγγα, νὰ ἐγκύπτῃ εἰς τὰ, καθ' ὅλην τὴν διεθνή ἀγορὰν, τιμολόγια τῶν πολυτίμων μετάλλων καὶ νὰ ἐρωτᾷ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ναύλων καὶ τῶν λοιπῶν κατ' αὐτὰ δαπανῶν. Ἐργατικὴ δύναμις, μόλις ἀπαντῶμένη ἐν τῇ εἰδικωτέρᾳ τοῦ ἐμπορίου ἀναπτύξει, ἀγνώστος δὲ σχεδὸν ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐπικρατειῶν. Ἐὰν ἔλειπε παντελῶς κυβερνητικὴ τῶν ξένων νομισμάτων διατίμησις, ἐὰν αἰ ἐκάστοτε ἀνάγκαι τῆς νομισματικῆς ἐν τῷ τόπῳ κυκλοφορίας ἐκανόνιζον τὴν τιμὴν τῶν ἀντικειμένων τῆς, θὰ ἐρρυθμίζετο τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν θέμα, ὅπως τὸ κατὰ τὴν ἐμπορίαν τῶν λοιπῶν ἐφοδίων τῆς ζωῆς, καὶ θὰ ἐδίδετο τιμὴ ἀνάλογος πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἐπιρροὴν τῶν περιστάσεων, οὐδὲ θὰ ἦτο ποτὲ δυνατὸν, ἐνῶ ὁ ἀργυρὸς ὑποτιμᾶται ἐκτὸς τῶν Ἑλληνικῶν ὀρίων, νὰ ὑπερτιμᾶται οὗτος ἐντὸς αὐτῶν. Ὁ νόμος τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας θὰ ἐξησφάλιζεν ἐπὶ τῶν πολυτί-

μων μετάλλων ταχύτερον και βεβαιότερον τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ.

Ὅπως και ἂν ἔχη, ὁ οἰκονομικὸς κίνδυνος προεκάλεσε τὴν γενικὴν τοῦ ἔθνους προσοχὴν. Δὲν ὑπῆρξεν οὗτος ἀπλῶς ἀνακάλυψις τῆς θεωρητικῆς ἐπιστήμης, ἥτις πρὸ πολλοῦ ἐδίδασκε τὰ γενικὰ αὐτῆς ἀξιώματα, ἀλλὰ, ὅπερ και τὸ πρακτικῶς οὐσιωδέστερον, ἐβεβαιώθη θετικῶς ὑπὸ τῆς παρὰ τῷ λαῷ ἐφηρμοσμένης ἐπιστήμης. Ὑπολαμβάνω δὲ τὸ φαινόμενον τοῦτο ὡς λίαν ἐνδιαφέρον τοὺς μελετητῶντας τὴν οἰκονομικὴν τῶν ἔθνῶν ἀνάπτυξιν, ἵνα δώσω περαιτέρω ἔτι περὶ αὐτοῦ ἐξηγήσεις. Δανείζομαι αὐτὰς ἐκ τῶν παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Οἰκονομικῶν συγκεντρωθεισῶν πληροφοριῶν ἀπὸ τῶν σπουδαιότερων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἐμπορικῶν κέντρων τῆς Ἑλλάδος, μεταξὺ τῶν ὁποίων μετὰ λύπης παρετήρησα, ὅτι δὲν ἀντιπροσωπεύεται ἰδιαιτέρως ἐν τῇ ἀρμοζούσῃ αὐτῷ θέσει ὁ ὀσημέραι προαγόμενος εἰς ἐμπορίαν και βιομηχανίαν Πειραιεύς. Παραλείπω τὴν καθυστέρησιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Ναυπλιακοῦ ἐμπορίου και πρὸ πάντων τῆς μεσογείου ἐν Τριπόλει Πελοποννησιακῆς οἰκονομίας. Ἀλλὰ και ἡ κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα νομισματικὴ κυκλοφορία ἠδύνατο μεταξὺ Μεσολογγίου, Λαμίας και Χαλκίδος μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος νὰ ἐρωτηθῇ. Ὅπως δὴποτε ἡ ἀπὸ 29 Μαρτίου 1876 δικαιολογητικὴ τοῦ προμνησθέντος διατάγματος ἐχθεσις τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν εἶναι ἀξία μεγάλης κατὰ τὸ ἡμέτερον θέμα προσοχῆς και ὡς πόρισμα ἐρευνῶν και ὡς μέθοδος ἐνεργείας διὰ τῶν πρακτικῶν τοῦ Λαοῦ ἰδεῶν. Ἀποσπῶ ἐξ αὐτῆς τὰ ἐπόμενα :

— Ἐνῶ ἡ Κυβέρνησις συνεκάλει ἐνταῦθα ἐπιτροπὰς και συνεσκέπτετο περὶ τοῦ πρακτέου μετ' ἀνδρῶν ὁμολογουμένης περὶ τὰ τοιαῦτα εἰδικότητος, ἔλαβεν (ὁ κ. Ὑπουργός) ἐκ Πατρῶν τηλεγράφημα τοῦ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ὁ Ἐρμῆς» ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου, διαλαμβάνον ὅτι «βλέπων ἐκπίπτουσαν ὀσημέραι

ἠεπισθητῶς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀργύρου και ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ ἐκτὸς νομίμου κυκλοφορίας τεθέντα ἐσχάτως ἐν Γερμανίᾳ ἀπειροπληθῆ ἀργυρᾶ νομίσματα θὰ εἰσεύσωσιν εἰς τὸ Κράτος ὑπὸ τὴν ἐνεστῶσαν παρ' ἡμῖν νομισματικὴν διατίμησιν και ὅτι μεγάλη ἐκ τούτου ἀπειλεῖ τὸν τόπον ζημία, ἥτις ἤρχισεν ἐκδηλουμένη ἐν τῇ ὄλως ἀσυνήθει ὑψώσει τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος, γινομένη ἐπὶ σκοπῷ κερδοσκοπίας, βάσιν ἐχούσης τὴν ὑποτίμησιν τοῦ ἀργύρου, ἐνόμισε καθῆκον του νὰ ὑποβάλῃ εὐχὴν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὅπως προλάβῃ δι' ὧν γινώσκει μέτρων ὅσον ἐνεστι τάχιον» τὸ κακόν. Κατὰ τὴν γνώμην δὲ τοῦ συλλόγου ὁ ἀπειλούμενος κίνδυνος δύναται νὰ ἀποτραπῇ, ἐὰν τεθῶσιν ἐκτὸς νομίμου κυκλοφορίας ἅπαντα τὰ τῶν ξένων ἐπικρατειῶν ἀργυρᾶ νομίσματα, ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ διεθνεί συμβάσει περιλαμβανομένων, διὰ τὰ ὁποῖα θθέλει διατηρηθῆ ἡ ἀρχικὴ διατίμησις».

Ἐπειδὴ ἡ γνωμοδότησις αὐτὴ τοῦ συλλόγου συνέπιπτε μετὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἡ κυβέρνησις ἰδεῶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου και μετὰ τὸ πόρισμα τῶν γενομένων ἐνταῦθα διασκέψεων, ἔσπευσα (λέγει ὁ κ. Ὑπουργός) νὰ διαβιβάσω περὶληψιν τοῦ ληφθέντος τηλεγραφήματος πρὸς τοὺς Νομάρχας τῶν μεγαλειτέρων ἐμπορικῶν πόλεων τοῦ Βασιλείου, μετὰ τὴν παραγγελίαν νὰ τὴν καθυποβάλωσιν ὑπ' ὄψιν τῶν ἐμπορικῶν ἐπιμελητηρίων και συλλόγων και νὰ προκλέσωσι τὰς γνωμοδοτήσεις αὐτῶν. Καὶ τὸ μὲν ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον τῆς πόλεως Πατρῶν ἐγνωμάτευσεν, ὅτι πρὸς ῥιζικὴν θεραπείαν τῶν ἐπαπειλουμένων ὡς ἐκ τῆς νομισματικῆς ἀνωμαλίας ζημιῶν δὲν εὐρίσκει ἄλλο μέτρον εἰμὴ τὴν ἄρσιν τῆς ἐπικρατούσης παρ' ἡμῖν νομισματικῆς ἀβεβαιότητος, διὰ τῆς παραδοχῆς ἐνὸς τῶν ἐν Εὐρώπῃ παρὰ τοῖς πλειοτέροις Κράτεσιν ἰσχυόντων νομισματικῶν συστημάτων, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι ἐφικτὸν σήμερον, οὐδὲν ἄλλο μέτρον μᾶλλον τελεσφόρον εὐρίσκει ἢ τὸ ὑπὸ τοῦ ἐμπορικοῦ συλλόγου προτεινόμενον.

Ἐν Ἐρμουπόλει τὸ μὲν ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον, ἀκούσαν τὴν γνώμην τῶν ἐπισημοτέρων τῆς πόλεως ἐμπόρων και βιομηχάνων και περιοριζόμενον εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς γνωμοδοτήσεως τοῦ ἐν Πάτραις συλλόγου, ἐκθέτει ἠτιολογημένως, ὅτι ἡ κερδοσκοπία, ὡφελουμένη ἐκ τῆς ἐλευθερίας κυκλοφορίας τῶν ξένων ἀργυρῶν νομισμά-

των, θέλει εισαγάγει μεγάλας ποσότητας αὐτῶν, ὅπερ θέλει ἐπιφέρει ἀνυπολόγιστον διὰ τὸ Κράτος ζημίαν καὶ ἀποφαίνεται, ὅτι εἶναι τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης νὰ τεθῶσιν ἐκτὸς κυκλοφορίας ἅπαντα τὰ τῶν ξένων Ἐπικρατειῶν ἀργυρᾶ νομίσματα, οἷον σβάντικα, εικοσάρια Τουρκικὰ, Βαυαρικὰ καὶ Γερμανικὰ τάλληρα ἐν γένει, Θηρσίανθ, Σικελικὰ, Μεξικανικὰ, Ἀμερικανικὰ, Ῥωσικὰ, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο ἀργυρῶν νομίσμα, πλὴν τῶν ἐν τῇ διεθνεί συμβάσει περιλαμβανομένων τεσσάρων ἐθνῶν. Ὁ δὲ ἐμπορικὸς σύλλογος προσεκάλεσεν εἰς διάσκεψιν, πλὴν τῶν ἰδίων αὐτοῦ μελῶν, καὶ πολλὰ ἄλλα πρόσωπα, συγκροτήσας οὕτω, καθὰ ἀναφέρει ἡ ἐκθεσίς του, πολυπληθῆ συνάθροισιν ἔχουσαν χαρακτῆρα οἰοῦντι ἐμπορικῆς συνέλευσεως· ἐπιληθῆς δὲ τῆς ἐξετάσεως τοῦ νομισματικοῦ συστήματος ὑπὸ γενικωτέραν ἔποψιν, συνεφώνησε μὲν καὶ αὐτός, ὅτι πρέπει νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ κυκλοφορία τῶν ξένων ἀργυρῶν, πλὴν τῶν ὁμοεισώφων καὶ ἰσαξίων νομισμάτων τῶν Κρατῶν, ἅτινα διὰ κοινῆς συμβάσεως συνεβάλλοντο μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ προσέθηκε περιπλήρον, ὅτι θρεῖται ἡ Κυβέρνησις νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νέου νομισματικοῦ συστήματος, ἐνσυνέμνη οὕτω μετὰ πλείστων Ἑυρωπαϊκῶν Κρατῶν, ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ νὰ παρακολουθῇ πᾶσαν μεταβολὴν, τὴν ὁποῖαν τὰ μελῆ ἡμῶν διὰ τῆς συμβάσεως συνδεδεμένα ἔθνη ἤθελον ἐπιφέρει εἰς τὸ ἀργυρῶν νομίσμα, εὐχεσθαι δ' ἐπιπέλους ἵνα ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις κατὰ τὴν προσηχῆ Σύνοδον τῶν αὐτῶσι ἠνωμένων Κρατῶν ὑποστηρίξῃ τὴν παράδοχον μόνου τοῦ χρυσοῦ ὡς νομίσματος.

Τὸ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον Ἀθηνῶν ὑπεστήριξεν ἀνεπιφυλάκτως τὴν γνωμοδότησιν τοῦ ἐν Πάτραις συλλόγου, προέτεινε δὲ μόνον νὰ ἀναλάβῃ τὸ δημόσιον τὴν ἐντός ἑκτὸς προθεσμίας ἀντάλλαγὴν τῶν μελλόντων νὰ τεθῶσιν ἐκτὸς κυκλοφορίας ἀργυρῶν νομισμάτων μὲ ἐκπτώσιν $\frac{1}{4}$ — $\frac{3}{5}$ τοῖς ο)α.

Ἐν Καλύμνις συνελθόντες πολλοὶ ἔμποροι, ἐν ἐλλείψει ἐπιμελητήριου, ἐξέφρασαν τὴν εὐχὴν νὰ μὴ ἀπαγορευθῇ ἡ κυκλοφορία τῶν ξένων ἀργυρῶν νομισμάτων, ἀλλὰ νὰ γένῃ νέα ὑποτιμήσις αὐτῶν, ἐξαιρέσει τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ τῆς διεθνούς συμβάσεως Κράτη, τοῦτο δὲ, διότι φοβούνται, ὅτι ἐὰν περιορισθῶσιν εἰς μόνον τὰ ἔχοντα κυκλοφορίαν καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ (ἰδίως τὰ φράγκα), θὰ φύγα-

δευθῶσιν ἅπαντα τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα καὶ μεγίστη θὰ ἐπέλθῃ εἰς τὸ ἐμπόριον ἀμηχανία.

Τὸ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον Ζακύνθου κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεφάνθη ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ προτεινομένου μέτρου εἶναι οὐ μόνον ἐπιζήμιος ἀλλὰ καὶ ἀνέφικτος διὰ τὴν Ἑπτάνησον, διότι τὰ γραμμάτια τῆς Ἴονικῆς Τραπεζῆς φέρουσι τίτλον οὐχὶ δραχμῆς ἀλλὰ κολονάτου, ὅπερ πρόκειται νὰ τεθῇ ἐκτὸς κυκλοφορίας· ὅπως δὲ ἀποτραπῶσιν αἱ ἀπειλοῦσαι τὸν τόπον σπουδαῖαι ζημίαι ἕνεκα τῆς τοῦ ἀργύρου ὑποτιμήσεως, γνωμοδοτεῖ ν' ἀναγνωρισθῇ κατεπειγόντως ὡς νομισματικῆ μονὰς ἡ νέα δραχμῆ, οὐχὶ ὅμως ἐπὶ τῇ διπλῇ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐνιαίᾳ βάσει τοῦ χρυσοῦ μόνον. Διὰ μεταγενεστέρου ὅμως τηλεγραφήματος ἀνεγνώρισε τὸ ἐπιμελητήριον τῆς νήσου ταύτης ὡς μὴ ὀρθὴν τὴν γνώμην αὐτοῦ, καθόσον ὁ Ἴόνιος κώδικε προβλέπει καὶ κανονίζει τὸν τρόπον, καθ' ὃν γίνεται ἡ ἐξόφλησις δανείων συνομολογηθέντων εἰς νομίσματα μὴ ἔχοντα πλέον νόμιμον κυκλοφορίαν.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁμήγυρις ἐμπόρων, συγκαλεσθεῖσα παρὰ τοῦ Νομάρχου, ἐν ἐλλείψει ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου, ἐγνωμάτευσεν, ὅτι πρὸς ἀποτροπὴν πάντων τῶν ἐπαπειλούντων τὸ ἐμπόριον κινδύνων ἕνεκα τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ ἀργύρου, δεόν νὰ τεθῇ ὡς νομισματικὴ μονὰς ὁ χρυσός, ἐὰν δὲ τοῦτο θεωρηθῇ ἀδύνατον, πρέπει νὰ ὑποτιμηθῶσιν ἅπαντα ἐν γένει τὰ ἐν Ἑλλάδι κυκλοφοροῦντα ἀργυρᾶ νομίσματα, μὴ ἐξαιρουμένης μηδὲ τῆς νέας Ἑλληνικῆς δραχμῆς (φράγκον), χωρὶς ν' ἀπαγορευθῇ ἡ κυκλοφορία τῶν ξένων νομισμάτων, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν εὐκολίαν τοῦ ἐμπορίου, καθόσον δὲν ὑπάρχουσιν ἀρκετὰ Ἑλληνικὰ τοιαῦτα.

Τὸ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον Κερκύρας, συσκεφθὲν, ὡς διαλαμβάνει ἡ ἐκθεσίς του, μετὰ τοῦ ἐπὶ τούτῳ συνελθόντος ἐμπορικοῦ σώματος, συμμεριζεταί τὴν γνωμοδότησιν τοῦ ἐν Πάτραις συλλόγου ἀποφαινομένου, ὅτι δι' ὑδενὸς ἄλλου μέσου δύναται ν' ἀποτραπῇ ὁ ἐκ τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ ἀργύρου ἐπικείμενος σπουδαῖος κίνδυνος, εἰμὴ τιθεμένων ἐκτὸς κυκλοφορίας ἁπάντων τῶν ξένων νομισμάτων, πλὴν τῶν ἐν τῇ διεθνεί συμβάσει περιλαμβανομένων τεσσάρων ἐπικρατειῶν, μενούσης τῆς παλαιᾶς δραχμῆς ὡς νομισματικῆς μονάδος. Ἐνεκεν ὅμως τῆς ἐξαιρετικῆς θέσεως τῆς Ἑπτανήσου, τὸ ἐμπόριον τῆς μεγαλονήσου ταύτης θεωρεῖ ἀναγκαῖον, ὅπως ἡ ἀπαγόρευσις συνοδευθῇ καὶ μετὰ ἐξῆς μέτρα· 1) ἡ μὲν κυβέρνησις νὰ ἐφοδιασθῇ

μὲ ἀνάλογον καὶ πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐπαρκῆς ἐθνικὸν νόμισμα τῆς νέας δραχμῆς, ἢ δὲ Ἴόνιος Τράπεζα ν' ἀλλάξῃ τὸ χαρτονόμισμα αὐτῆς μὲ ἄλλα, βάσειν ἔχον τὸ ἐθνικὸν νόμισμα. 2) Ν' ἀνταλλάξῃ ἡ Κυβέρνησις τὰ ξένα ἀργυρᾶ νομίσματα μὲ ἄλλα ἐθνικά ἢ μὲ νέον χαρτονόμισμα τῆς Ἴονικῆς Τράπεζας καὶ 3) Νὰ δαλωθῇ, ὅτι ἅπαντα τὰ ὑφιστάμενα εἰς τὰ ἄλλα δάνεια θέλουν ἐξοφληθῆ, ὑπολογιζομένου τοῦ ταλλήρου κατὰ τὴν ἀπὸ 12 Ἰουλίου π. ε. διατίμησιν. —

Αἱ ἀνωτέρω πρακτικαὶ ἰδέαι δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τρεῖς κεφαλαιώδεις κατηγορίας. Αἱ μὲν ἀποβλέπουσι πρὸς τὴν ἐκτὸς τῆς νομίμου κυκλοφορίας ἀποδίωξιν τῶν ξένων νομισμάτων, αἱ δὲ πρὸς τὸν διὰ τῆς κυβερνητικῆς ὑποτιμῆσεως κανονικὸν περιορισμὸν αὐτῶν, αἱ δὲ πρὸς τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς ἐπικρατοῦσης διπλῆς νομισματικῆς βάσεως, ἐκλεγομένης ὡς μοναδικῆς τοιαύτης τῆς τοῦ χρυσοῦ. Βεβαίως ἡ τελευταία πρότασις δὲν ὑπολογίζει τὴν Νομισματικὴν Ἐνωσιν, τῆς ὁποίας, ὡς προερρήθη, ἡ Ἑλλὰς ἀποτελεῖ μέρος, καὶ τῆς ὁποίας, ὡς γνωστὸν, ὁ ἀργυρος καὶ ὁ χρυσὸς ἀποτελοῦσι δύο νομισματικὰς βάσεις. Μαρτυρεῖ ὁμως ἡ πρότασις αὕτη, ὅτι ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, κατὰ τὴν ἐνιαίαν χρυσὴν βᾶσιν, πρακτικῆ δὲν παρῆλθε διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπαρατήρητος, καὶ ὅτι ἡ καθαρὰ Πολιτικὴ Οἰκονομία καλλιεργεῖται ἐν τῷ τόπῳ πολὺ πλείοτερον τοῦ ὅσον κοινῶς νομίζεται.

Ἄλλὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐνιαίας χρυσῆς περὶ τὰ νομίσματα βάσεως, ἄλλου χρόνου θέμα. Καὶ αἱ περὶ τὴν ἐξακολούθησιν δὲ τοῦ συστήματος τῆς κυβερνητικῆς διατιμῆσεως ἰδέαι ἐκρίθησαν ἤδη ἐν ἀρχῇ τῆς προκειμένης μελέτης. Τὸ κύριον πόρισμα, περὶ ὃ πᾶσαι αἱ γνωμοδοτήσεις στρέφονται, εἶναι ἡ ἀπαγόρευσις τῶν ξένων νομισμάτων ἐκ τῆς νομισματικῆς ἐν Ἑλλάδι κυκλοφορίας. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὸ πόρισμα τοῦτο ἐξήσχησε τὴν προσήκουσαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ τελευταίου κυβερνητικοῦ

μέτρου. Ἐν τούτοις ἐνῶ ἐκεῖνο ἀπῆται ὀλοσχερῆ ἀπαγόρευσιν, τὸ διάταγμα τῆς 29 Μαρτίου 1876 περιωρίσθη εἰς μόνον τὸν ἐκ τῶν δημοσίων ταμείων ἀποκλεισμὸν. Ἄς ἴδωμεν τὰς ἐκ τῆς τροποποιήσεως ταύτης νομικὰς καὶ οἰκονομικὰς συνεπειὰς.

Τὸ διάταγμα δὲν ἀπηγόρευσε τὰ ξένα νομίσματα ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ συναλλαγῆς, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ τὰ ἀπαγορεύσῃ. Ἡ κυκλοφορία αὐτῶν στηρίζεται εἰς τὴν νομικὴν τῆς χώρας ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποίαν μόνος ὁ νομοθέτης ἠδύνατο νὰ μεταρρυθμίσῃ. Τὸ μὲν ἄρθρον 20 τοῦ ἀπὸ 8) 20 Φεβρουαρίου 1833 νομο-διατάγματος, ὡς καὶ τὸ ἄρθρον 16 τοῦ ἀπὸ 10 Ἀπριλίου 1867 νόμου, περὶ τοῦ νέου ἡμῶν νομισματικοῦ συστήματος ἀπαγορεύουσιν ἐκ τῆς κυκλοφορίας μόνον τὰ κέρματα (billon), τὸ δὲ ἄρθρον 14 τοῦ τελευταίου νόμου ρητῶς ἀναφέρει, ὅτι «τὰ νομίσματα τῶν ξένων ἐπικρατειῶν εἶναι δεκτὰ ὑπὸ τοῦ δημοσίου καὶ τῶν ἰδιωτῶν ἐπὶ τῇ διατιμῆσει αὐτῶν σχετικῶς πρὸς τὴν νέαν νομισματικὴν μονάδα». Ἄλλὰ μὴ ἀπαγορεύσαν τὸ διάταγμα τὴν κυκλοφορίαν τῶν ξένων νομισμάτων, ἠδύνατο νὰ ἀποκλείσῃ αὐτὰ ἐκ τῶν δημοσίου ταμείων;

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις φαίνεται εὐκολωτάτη. Ἄμα ὁμως εἰσέλθη τις εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἀνά χειρας θέματος, θέλει παρατηρήσει τὰς δυσχερείας. Τί εἶναι τὸ δημόσιον ταμεῖον ὅταν λαμβάνῃ χρήματα; Εἶναι δανειστής, τὸν ὁποῖον πληρόνουσιν οἱ ὀφειλέται αὐτοῦ. Ἐκ τούτων ἄλλοι ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἐνεστῶς ἔτος, ἄλλοι εἰς τὰ προηγούμενα, καὶ ἄλλοι εἰς τὸν κατόπιν χρόνον. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαναγκασθῶσι διοικητικῶς οἱ ὀφειλέται τοῦ δημοσίου νὰ πληρώσωσι τὸ χρέος των εἰς τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα νόμισμα, ἐνῶ ὁ ἀστυκὸς νόμος (1) ἐπιτρέπει εἰς αὐ-

(1) Βασιλικῶν (25,1) 24 § 1 ἀφ' ἀποκαθάρσεων ἀποκλίματος νόμου ὅτι τὴν περὶ τοῦ ἐνεστώτος ἀγωγὴν κινεῖ, αὐτὸ τὸ χρέος ἔλεγε.

τούς να εξοφλήσωσι διὰ δοκίμων, τούτέστι μὴ ἀπηγορευμένης κυκλοφορίας, νομισμάτων ;

Ἐπιθέτω ὅμως, ὅτι τὸ ἀπὸ 29 Μαρτίου 1876 διάταγμα τυγχάνει τῆς, εἰς ἣν πάνυ ὀρθῶς ἀπέβλεψε, νομοθετικῆς κυρώσεως. Τὸ ἐπὶ τῇ ἐνεστῶσῃ διασκευῇ αὐτοῦ ἀποτελεσμαθὰ εἶναι τὸ ἐξῆς. Οἱ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ ὀφειλέται θὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο τάξεις. Ἀφ' ἑνὸς οἱ πρὸς τὸ δημόσιον ὀφειλέται καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ πρὸς τοὺς ἰδιώτας καὶ τοὺς παντὸς εἶδους συνεταιρισμούς. Ἐνῶ οἱ πρῶτοι ὀφειλέται πρέπει νὰ προμηθευθῶσι νομίσματα Γαλλο-ιταλο-ελληνικά, οἱ δεῦτεροι δύνανται νὰ ἐξακολουθήσωσι συναθροίζοντες τὰ ἐκ τῶν δημοσίων ταμείων ἀποδιωκόμενα Γερμανικά, Αὐστριακά καὶ Ἀμερικανικά. Οἱ ἰδιῶται δανεισταὶ δὲν δύνανται νὰ ἀρνηθῶσι τὴν διὰ τῶν τελευταίων τούτων νομισμάτων ἐξόφλησιν τῶν ἀπαιτήσεών των. Ἐκ τοῦ ὅτι τὸ διάταγμα ἀπαλάσσει τὸν δημόσιον θησαυρὸν τῆς ὑποχρέωσεως ταύτης, δὲν ἔπεσεν ὅτι ἡ ἀπαλλαγὴ αὕτη ἐκτείνεται καὶ πρὸς τὰ ἰδιωτικά ταμεία.

Ἄλλ' ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι οὐσιωδῶς μονομερῆς. Καθόσον τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἀμερικῆς δὲν ἀπαγορεύονται ἐκ τῆς νομισματικῆς τῆς Ἑλλάδος κυκλοφορίας, ἡ εἰσαγωγὴ αὐτῶν θέλει ἐξακολουθήσει ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐνεστῶσης διατιμῆσεως. Κάτοικος δὲ τῆς Τεργέστης ἐπιβιβάζει ἐπὶ τοῦ ἀτμοκινήτου ἐν ἑκατομμύριον ταλλήρων Θηρεσιανῶν, μεταβαίνει εἰς Πάτρας καὶ ἀγοράζει ἀνάλογον ποσότητα τῆς νῦν

θεροῦται, ἀποδιδομένων αὐτῷ τῶν ἀδοκίμων. Ἐν γένει ὅταν δὲν συμφωνῆται ἡ πληρωμὴ τοῦ χρέους εἰς ὀρισμένον εἶδος νομισμάτων ἢ θετικῆ ἐπὶ τοῦ προκειμένου νομοθεσία παραδέχεται ὡς ὄργανα ἐξοφλήσεως τὰ νομίσματα κυκλοφοροῦντα νομίσματα ἐν τῇ κυβερνητικῇ αὐτῶν διατιμῆσει.

συγκομιζομένης σταφίδος. Ἐρχεται ἡ στιγμή τῆς πληρωμῆς καὶ καταθέτει τὸν ἀργυροῦν θησαυρὸν του. Ποῖος νόμος σώζει τοὺς σταφιδοπαραγωγούς ; Τὸ διάταγμα τῆς 29 Μαρτίου 1876 ; Οὐδαμῶς. Αὐτὸ προνοεῖ μόνον περὶ τῶν δημοσίων ταμείων. Τὸ πείραμα τοῦ Τεργεσταίου ἐμπόρου εἶναι ἐνδεικτικόν· τῇ ἀληθείᾳ δὲ θὰ ἦτο πολὺ ἀπλοϊκὸν τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν δὲν τὸ ἐπενόει.

Νομίζω ὅτι ἡ ἀτέλεια τοῦ νομο-διατάγματος τῆς 29 Μαρτίου 1876 ἱκανῶς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἀπεδείχθη. Ἐπιθέτω δὲ ὅτι θέλει συμπληρωθῆ ὑπὸ τῆς προσεχοῦς Βουλῆς, ἀπαλασσομένης γενικῶς τῆς Ἑλληνικῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας τοῦ ἐφιάλτου τῶν ἐκ Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἀμερικῆς ἀργυρῶν νομισμάτων, μεταβαίνω εἰς τὴν ἐξέτασιν πῶν δευτέρων ἐντεῦθεν συνεπειῶν. Ἐπειδὴ τὸ μετὰ τοῦ Βελγίου ἑλληνικὸν ἐμπόριον εἶναι ἀσήμαντον καὶ τὸ μετὰ τῆς Ἑλβετίας παντάπασιν ἐλλείπει, ἡ ἀπὸ τῆς ἀλλοτρίας νομισματοποιίας προμήθεια ἀργυρῶν νομισμάτων περιορίζεται κατὰ κύριον μὲν λόγον εἰς τὸ Ἑλληνο-γαλλικὸν ἐμπόριον, κατὰ δευτερευούσης δὲ ὅλως σημασίας ἐποψιν εἰς τὸ Ἑλληνο-ιταλικόν.

Πρέπει νὰ προστεθῆ ὅσον ἀφορᾷ τὴν εὐρωστίαν τῆς ἐξωθεν εἰσαγωγῆς τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν Ἑλληνικὴν κυκλοφορίαν ἀργυρῶν νομισμάτων, ὅτι ἡ Γαλλικὴ νομισματοποιία εἰσῆλθεν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους εἰς τὴν ὁδὸν τῆς βαθμιαίας ἐλαττώσεως τῆς ἀργυρᾶς βάσεως. Ἐπομένως δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἡ μικρὰ συναλλαγὴ τῆς Γαλλίας, ἡ διὰ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων κινουμένη, θὰ ἐπιτρέψῃ μεγάλων ποσοτήτων τὴν ἐξαγωγὴν πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ παράλια. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἑλλὰς πρέπει ἐξ ἰδίων νὰ προνοήσῃ περὶ τῆς ἀναγκαίας εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῆς ποσότητος ἀργυρῶν νομισμάτων. Ἐπιθέτω δὲ ὡς λίαν κατὰ σκοπὸν τὴν ὑπὸ τῆς Νομισματικῆς Βουλῆς

νώσεως πρὸς τὴν Ἑλλάδα γενομένην ἐσχάτως ἐπίτρεψιν τοῦ δικαιώματος τῆς ἐκτυπώσεως 12 ἑκατομμυρίων δρ. εἰς ἀργυρὰ νομίσματα.

Τεθέντος ὅτι διὰ τῆς, εἰς τὸ ὑπάρχον νέον νομισματικὸν τῆς Ἑλλάδος ἐσωτερικὸν (6 ἑκατομ. δρ.) καὶ ἐξωτερικὸν ἀποταμίευμα, προσθήκης τῶν 12 τούτων ἑκατομμυρίων ἱκανοποιῦνται αἱ οἰκονομικαὶ ἀναγκαι τῆς νομισματικῆς τοῦ τόπου κυκλοφορίας, ὑπάρχει καὶ ἕτερα ἔποψις κατὰ πόσον χρόνον ἢ διεθνῆς εἰς νομίσματα ἐμπορία θὰ ἀφήσῃ ἐντὸς τῶν Ἑλληνικῶν ὁρίων τὴν ἀναγκαίαν ποσότητα ἀργυρῶν νομισμάτων. Τὸ ζήτημα ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τιμῆς τοῦ ἀργύρου, ἐκ τῆς ποσότητος τῶν ἐν τῇ χώρᾳ χρυσῶν νομισμάτων, ἐκ τῆς μείζονος ζητήσεως νομισματικῶν ἀξιών διὰ τὸ πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν χρέος τῆς Ἑλληνικῆς συναλλαγῆς, ἐκ τῶν δαπανῶν τῆς τῶν πολυτίμων μετάλλων μετακινήσεως, κλπ.

Διάφοροι δὲ λόγοι γενικωτέρων οἰκονομικῶν συμφερόντων δύνανται νὰ φέρωσιν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μετὰ τινα χρόνον, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐγγύς, καθυστέρησιν τῶν ἐν Ἑλλάδι νέων ἀργυρῶν νομισμάτων, ὅπως συνέβη κατὰ τὴν νομισματικὴν μεταβολὴν τοῦ 1833, τῆς ὁποίας τὰ νομίσματα ταχέως ἐξηφανίσθησαν ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς κυκλοφορίας. Τοιοῦτοτρόπως ἐὰν π. χ. ἡ διεθνῆς πίστις διατηρήσῃ ἐπὶ τινα χρόνον τὸ πρὸς τὴν Γαλλίαν συνάλλαγμα ὑψωμένον πέραν τοῦ ὁρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ περιλαμβάνεται ἡ ἀξία τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων καὶ ἡ δαπάνη τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀργυρὰ παρακαταθήκη τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐλαττωθῇ ἀναλόγως, ἐφ' ὅσον θὰ συμφέρῃ εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ διὰ τοῦ ἀργύρου καὶ οὐχὶ διὰ συναλλάγματος πληρωμῆ τῶν ἐξωτερικῶν χρεῶν αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ ἀργυρος ἀποτελεῖ τὸ ἕτερον σκέλος τῆς νομισματικῆς ἡμῶν μηχανῆς, τῆς ὁποίας ὁ χρυσὸς εἶναι,

ὡς γνωστὸν, τὸ ἕτερον, τὸ καὶ πολυτιμώτερον. Οἱ θιασῶται μάλιστα τῆς διττῆς νομισματικῆς βάσεως ἐκ τῆς ἐξ ὑπαμοιβῆς ἐνεργείας ἀμφοτέρων τῶν πολυτίμων μετάλλων κατασκευάζουσι τὸ ἰσχυρότατον, ἀλληλοβοηθείας τρόπον τινα, ἐπιχειρήμα τῶν. Ὅταν (λέγουσι) νοσῇ τὰ περὶ τὸν ἀργυρον, λειτουργεῖ ὁ χρυσός, καὶ τὰνάπαλιν. Λησμονοῦσιν ὁμῶς ἐν τῷ μεταξῷ, ὅτι τὸ νομισματικὸν σῶμα βαδίζει τότε χωλόν.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, τὸ διάταγμα τῆς 29 Μαρτίου 1876 περιορίζον τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἀλλοτρίων τῆ Νομισματικῆ Ἐνώσει ἀργυρῶν νομισμάτων, οὐδὲν θέτει ἐμπόδιον εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῶν χρυσῶν νομισμάτων. Ἐπομένως ἐκ τῆς χρυσῆς τοῦ νομίσματος βάσεως διατηρεῖται ἡ ὑπάρχουσα μεγάλη ἐν τῷ τόπῳ ποικιλία. Παρὰ τῷ εἰκοσαφράγκῳ τῆς Νομισματικῆς Ἐνώσεως θὰ συμβαδίζῃ ἡ Ἀγγλικὴ λίρα στερλίνα, ἡ Τουρκικὴ καὶ ὅλη ἡ ἀκολουθία τῶν ἀπὸ Ἀμερικῆς, Γερμανίας, Αὐστρίας, Ρωσσίας κλπ. χρυσῶν τύπων. Ἐὰν ἐρωτήσωμεν τὴν γλῶσσαν τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος, ἐπειδὴ τὸ μέγιστον αὐτοῦ τρέπεται πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν ἀκριβῆ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἔννοιαν περὶ τῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν χώραν διευθύνσεως τοῦ Ἀγγλικοῦ χρυσοῦ. Ἐν γένει ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ἐπόψεως ὁ κύριος εἰς χρυσὸν νομισματικὸς ἐν Ἑλλάδι συναγωνισμὸς ἐνεργεῖται μεταξῷ Ἀγγλικοῦ, Γαλλο-ιταλικοῦ καὶ Τουρκικοῦ. Τοιοῦτοτρόπως μέχρις οὗ προστεθῇ σπουδαία ποσότης καὶ Ἑλληνικοῦ χρυσοῦ, ἡ θεμελιώδης δύναμις τῆς καθ' ἡμᾶς νομισματικῆς εἰς χρυσὸν οἰκονομίας εἶναι οὐσιωδῶς τρισυπόστατος.

Ἐὰν ἀπέναντι τῆς ἀργυρᾶς ἐν Ἑλλάδι κυκλοφορίας καὶ τῶν κινδύνων τῆς ἐξαντλήσεως αὐτῆς ἐν τινι προσεχει μέλλοντι, ὑπολογίσωμεν τὰς διαστάσεις, τὰς ὁποίας λαμβάνει ἀπανταχοῦ ἡ χρυσὴ κυκλοφορία, βεβαίως

τὸ διάταγμα τῆς 29 Μαρτίου 1876 πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς οὐσιωδῶς ἐμπνεόμενον ὑπὸ τῆς καθολικῆς ἐν τῇ νεωτέρᾳ νομισματικῇ ἐννοίᾳς. Τὸ διάταγμα τοῦτο εἶναι διαμαρτύρησις κατὰ τῆς ἀπεριορίστου κυκλοφορίας τοῦ ἀργύρου. Ἐὰν ἡ προσεχὴς Βουλὴ δώσῃ τὴν (ὡς προῦπέδειξα) περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς ἐννοίας ταύτης, τὰ νομισματικὰ διπλώματα τοῦ ἀργύρου θὰ τεθῶσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅπως ἐτέθησαν ἤδη ἐν Γαλλίᾳ, Αὐστρίᾳ, Βελγίῳ, Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἡ ὅλη κίνησις τῶν σχετικῶν ἰδεῶν ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἐπικουρικὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἀργύρου, ἐν κερματικῇ τινι νομισματοποιίᾳ. Καθ' ὅσον ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ συνδυάζεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πρὸς τὸ εὐκίνητότατον καὶ πολυτιμώτατον μέταλλον, τὸν χρυσόν, πρέπει γὰρ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ χρυσὴ ἐν Ἑλλάδι κυκλοφορία θὰ ἀναπτυχθῆ εἰς μείζονα ἐπιβαθμόν, καὶ ὅτι προϊόντος τοῦ χρόνου θὰ περιορίσῃ ἐπαισθητῶς τὰ ὄρια τῆς ἀργυρᾶς. Πᾶσα νέα εὐκολία συγκοινωνίας καὶ ἐμπορικῆς ἐπιμιξίας ὠθεῖ πρὸς τὰ πρόσω τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Καὶ ὅσω ἡ ἀνάγκη τῆς συναλλαγῆς λεπτύνεται, τόσω εἶναι βεβαίωτερον ὅτι οἱ ἐμπορευόμενοι αὐτὰς θὰ ἀποτεινῶνται κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ λεπτότερα τῆς μεταβιβάσεως τῶν ἀξιών ὄργανα.

Συνδυαζομένων ὅθεν καθόλου τῶν οἰκονομικῶν περιστάσεων πρὸς τὰς συνεπείας νῦν τοῦ περιορισμοῦ καὶ κατόπιν τοῦ βαθμιαίου ἀποκλεισμοῦ τῆς ἀργυρᾶς ὕλης ἐκ τῆς ἐν Ἑλλάδι κυκλοφορίας, δὲν εἶναι πιθανόν ὅτι θὰ συμβῆ ἐκ τῆς προκειμένης νομισματικῆς μεταρρυθμίσεως μεγάλη, προσεχῶς ἢ βραδύτερον, διατάραξις ἐν τῇ ἐθνικῇ συναλλαγῇ. Πρόσκαιροι δυσχέρειαι βεβαίως δὲν θὰ λείψωσιν. Ἐὰν ἀπαιτῶνται δὲ καὶ βαρύτεραι δοκιμασίαι, ποῖος ἀληθῆς διὰ τὴν πρόοδον ἀγὼν πρὸς αὐτὰς ἐδίστασε; Τὸ πᾶν εἶναι ἢ ἐπὶ ἀσφαλῶν θεμελίῳ ἐδραίωσις τῆς καθ' ἡμᾶς

νομισματικῆς οἰκονομίας. Ὅταν ἀπανταχοῦ ὁ χρυσοῦς αἰθῆ τὸν γενικὸν εἰς αὐτὴν τόνον, ἢ ποσότης τοῦ ἀργύρου δύναται παρ' ἡμῖν νὰ κυματίζηται καὶ ἐν ταῖς ἐποχαῖς τῶν ἐλλειμμάτων τῆς νὰ ἀναπληροῦται ἐκ τῶν νομισματικῶς κυκλοφορουσῶν πίστωτικῶν ἀξιών. Δὲν θὰ βραδύνη δὲ ἀνάμους τῆς ζήτησεως καὶ τῆς προσφορᾶς νὰ φέρῃ τὴν ἰσορροπίαν καὶ ἐπὶ τῶν πολυτίμων μετάλλων, ὅπως παρατηροῦμεν καθ' ἑκάστην, ὅτι ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐφοδίων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, καὶ μάλιστα, διὰ τὴν παροικιῶδη εὐκηνήσιν τούτων, ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ταχύτερον.

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, μὴ περιλαμβανομένων τῶν ὑποτελῶν αὐτῇ Ἡγεμονειῶν, διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ νομούς (βιλαγιέτ), ἐν ταῖς πρωτεύουσαις τῶν ὁποίων δημοσιεύονται κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν Νομαρχιακῶν Διοικήσεων ἐπίσημα ἡμερολόγια (σαλαμιέ), περιέχοντα σχετικὰ πρὸς τὴν ἐγχώριον καταστατικὴν θέματα. Ἐκ τῶν τοπικῶν ταύτων πληροφοριῶν ἢ ἐν Βιέννῃ ἐκδιδομένη «Μηνιαία Ἀνατολικῆ Ἐπιθεώρησις» (Monatsschrift für der Orient) δημοσιεύει τελευταῖον τὰ ἐξῆς πορίσματα (1). Πρέπει ἐν τούτοις νὰ παρατηρηθῆ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι οἱ Τουρκοὶ εἰς ἀνθρώπων

(1) Τὰ περιοδικὰ τοῦτο ὄργανον, τῆς Βιεννῆς δημοσιογραφίας, ἀνήκει εἰς τὴν κατὰ τὸ 1873 συστάσαν ἐταιρίαν πρὸς μελέτην τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ βίου τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν. Σκοπὸς τῆς ἐταιρίας ταύ-

πους ἀπολογισμοὶ περιλαμβάνουσι μόνους τοὺς ἄρρενας αἱ γυναῖκες οὐδὲ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ἀριθμοῦνται οὐδέ ἐν τῷ ἑτέρῳ ὑπολογίζονται.

Ὁ πρῶτος νομὸς περιλαμβάνει τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἐκτείνεται αὕτη ἑκατέρωθεν τοῦ Βοσπόρου. Ἡ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης περιφέρειά του περιλαμβάνει τὰ Βυζαντινὰ περίχωρα μέχρι περιοχῆς 46 □ μιλίων καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 680000 ἀνθρώπων ἀμφοτέρων τῶν γενῶν.

Ὁ δεῦτερος νομὸς περιλαμβάνει τὴν εἰς ἐπανάστασιν ἤδη διατελοῦσαν Βοσνίαν, ὑποδιαιρούμενος εἰς 7 ἐπαρχίας (σαντζάκ), ἐν αἷς καὶ ἡ Ἑρζεγοβίνα. Κατοικεῖται ὑπὸ 646229 ἄρρένων ἐκ τῶν ὁποίων 309522 Μωαμεθανοὶ καὶ 306707 Χριστιανοί. Ἐν γένει παρατηρητέον, ὅτι καθ' ἅπαντας τοὺς νομοὺς τῆς αὐτοκρατορίας οἱ Τουρκοὶ ὑπολογισμοὶ ἐπαισθητῶς ἀποκλίνουσιν εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν τοῦ Μωαμεθανικοῦ στοιχείου, τόσον ἐξ αἰσθημάτων φυλετοθησκευητικῶν, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ φορολογικοῦ συμφέροντος τῶν χριστιανῶν πρὸς ἀπόκρυψιν τοῦ πραγματικοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν.

της εἶναι ἡ συγκέντρωσις πρακτικῶν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς πληροφοριῶν, οἰκονομικῶν, καταστατικῶν, ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν κλπ. Ἐν γένει ἡ ὥθησις ἐδόθη ἐκ τῶν Αὐστρο-σλαβικῶν περὶ τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας ἰδεῶν. Ἀριθμεῖ δὲ ἡ ἔταιρία μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς πολλοὺς ἄνδρας διαπρέποντας ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ οἰκονομικῇ.

Τοιοῦτοτρόπως μία γενεὰ μελετᾷ καὶ ἑτέρα ἐφαρμόζει. Βεβαίως δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ ἀδικήσω τὴν ἀπ' αἰῶνος γραμματικὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Τὰ διπλώματα τῆς δόξης αὐτῆς εἶναι ἀπαράγραπτα. Ἀλλ' ὑπεράνω τῶν γραμμάτων εἶναι τὰ πράγματα. Ἐπεθύμουν δὲ νὰ μάθω πόσοι εἶναι οἱ παρ' ἡμῖν γινώσκοντες τοὺς πρακτικοὺς ὄρους π. χ. τοῦ παρὰ τὰ ἀρκτικὰ ὄρια τῆς Μακεδονίας βιοῦντος πληθυσμοῦ. Φεῦ! Μέχρι τῆς Ὁρθρου καὶ τῶν προθύρων τοῦ Ἀθηνῶν πρέπει τις νὰ ἐρωτήσῃ!

Ὁ τρίτος νομὸς περιλαμβάνει τὸ πλεῖστον τῆς Ἀλβανίας (Μοναστήρ), ὑποδιαιρούμενος εἰς 6 ἐπαρχίας καὶ κατοικούμενος ὑπὸ 903728, ἐξ ὧν 485993 Μωαμεθανοὶ καὶ 417805 Χριστιανοί.

Ὁ τέταρτος νομὸς περιλαμβάνει τὴν Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν (Γιάνινα), ὑποδιαιρούμενος εἰς 5 ἐπαρχίας καὶ κατοικούμενος ὑπὸ 718350 ἄρρένων, ἐν οἷς 250749 Μωαμεθανοὶ καὶ 467604 Χριστιανοί.

Ὁ πέμπτος νομὸς περιλαμβάνει τὴν Μακεδονίαν (Σαλονίκ), ὑποδιαιρούμενος εἰς 3 ἐπαρχίας καὶ κατοικούμενος ὑπὸ 248995 ἄρρένων, ἐν οἷς 124838 Μωαμεθανοὶ καὶ 124157 Χριστιανοί.

Ὁ ἕκτος νομὸς περιλαμβάνει τὴν Θράκην (Ἀδριανούπολις), ὑποδιαιρούμενος εἰς 5 ἐπαρχίας καὶ κατοικούμενος ὑπὸ 636735 ἄρρένων, ἐν οἷς 235587 Μωαμεθανοὶ καὶ 401148 Χριστιανοί.

Ὁ ἕβδομος νομὸς περιλαμβάνει τὴν Βουλγαρίαν ἀπὸ τῶν Σερβικῶν ὀρίων πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Αἴμου, ὑποδιαιρούμενος εἰς 7 ἐπαρχίας καὶ κατοικούμενος ὑπὸ 1474706 ἄρρένων, ἐν οἷς 455768 Μωαμεθανοὶ καὶ 745938 Χριστιανοί.

Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ὑπολογισμοὺς, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὸν πληθυσμὸν τοῦ νομοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ λοιποὶ ἕξ νομοὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας περιλαμβάνουσιν ἐν συνόλῳ 4295803 ἄρρενας κατοίκους, ἐξ ὧν 1862447 Μωαμεθανοὶ καὶ 2433356 Χριστιανοί. Ἐντὸς τοῦ ἀριθμοῦ τούτων συγχωνεύονται καὶ αἰμὴ ἀνήκουσαι εἰς τὰ θρησκευόμενα ταῦτα οὐσιωδῶς ἀσήμαντοι μειοψηφία. Τοιοῦτοτρόπως κατὰ τὴν Τουρκικὴν ἔννοιαν ἡ μεταξὺ Μωαμεθανῶν καὶ Χριστιανῶν ἀναλογία εἶναι ὡς 43 πρὸς 57, δηλ. ἀνωτέρα τῆς ἣν οἱ χριστιανικοὶ τῶν περιηγητῶν ὑπολογισμοὶ περιγράφουσι, περιορίζοντες κατὰ πολὺ τοὺς Τουρκοὺς ἀριθμοὺς. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατ' ἐπαρχίας δια-

νομήν τῶν ἐν λόγῳ πληθυσμῶν, ὁ μὲν Μωαμεθανικὸς ὑπερῖσχυει εἰς 11 ἐπαρχίας, ὁ δὲ Χριστιανικὸς εἰς 22.

ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς κατὰ τοὺς διαφόρους νομοὺς τῆς Αὐτοκρατορίας πυκνότητος τοῦ ἐν γένει πληθυσμοῦ ἐπὶ ἐκάστου □ μιλίου ὁ μὲν τῆς Κωνσταντινουπόλεως περιλαμβάνει 14782 κατοίκους, ὁ δὲ τῆς Θράκης 2168, ὁ δὲ τῆς Ἡπειρο-Θεσσαλίας 2453, ὁ δὲ τῆς Μακεδονίας 1227, ὁ δὲ τῆς Βοσνίας 1095, ὁ δὲ τῆς Ἀλβανίας 1015, ὁ δὲ τῆς Βουλγαρίας 960. Πολὺς ἐκάστοτε γίνεται λόγος περὶ ἀραιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου πληθυσμοῦ ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ. Καὶ ὁμῶς τί νὰ εἴπῃ τις περὶ τῆς Ῥωσσίκης, ἐν ἣ κατὰ □ μίλιον ἀριθμοῦνται 732 κάτοικοι, καὶ μάλιστα περὶ τῆς Ἑλλάδος τῆς ὁποίας ἕκαστον □ μίλιον μόλις περιέχει 421 κατοίκους!

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΓΑΜΟΙ.

Ἀπὸ 8224 γάμων τοὺς ὁποίους συνῆψεν ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῷ 1865, κατέβη ὁ ἀριθμὸς οὗτος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν τελευταίων καταστατικῶν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν δημοσιεύσεων εἰς 8985 τῷ 1873. Πόθεν προέρχεται ὅτι ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τείνει εἰς αὐξήσιν, βεβαίως δὲ κατὰ τὴν ἐννεαετίαν ταύτην ἀναλόγως προήχθη, ἀφ' ἑτέρου τὸ κοινωνικὸν τῶν γάμων φαινόμενον ἐλαττοῦται.

ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην ἡ ἐννεαετία, 1865—75, δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς κατηγορίας. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὸ ἔτος 1865, 1869 καὶ 1874, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ πλείονες συνετελέσθησαν γάμοι 9224 ἐν τῷ α', 9488

ἐν τῷ β', καὶ 9475 ἐν τῷ γ'. Ἡ δευτέρα περιλαμβάνει τὰ ἔτη 1870, 1872 καὶ 1873 καθ' ἃς αἱ πρὸς τοὺς γάμους τάσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ὑποχωροῦσιν εἰς 8987 ἐντῷ α', εἰς 8985 ἐν τῷ γ' καὶ εἰς 8924 ἐν τῷ β'. Ἡ τρίτη κατηγορία κατέχει τὴν τελευταίαν βαθμίδα, διότι ἐν μὲν τῷ ἔτει 1868 ἐτελέσθησαν 8655 γάμοι, τῷ 1866 δὲ 8558, τῷ 1867 δὲ 8553. Ὡστε τὸ ἔτος 1873 δὲν ἀνήκει εἰς τὰ δυσκολώτερα πρὸς τοὺς γάμους ἔτη, ἐφ' ὅσον κατέχει τὸ κέντρον τῆς μέσης τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν.

Εἶναι μελέτης ἄξιον ὅτι ἡ ἐν τῇ κατωτάτῃ βαθμίδι τριετία 1866—68 περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τὴν περίοδον τῶν πρὸς τὴν Κρήτην τελευταίων ἐλληνικῶν ἀγώνων, ὁ ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐρεθισμὸς καὶ αἱ περιπέτειαι ἐξήσκησαν σημαντικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν περὶ γάμους κίνησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Εὐθὺς ὁμῶς ὡς παρήλθον αἱ περιστάσεις ἐκεῖναι, παρατηροῦμεν τὸ ἔτος 1869 προβιβάξον τοὺς γάμους αὐτοῦ κατὰ 935 γάμους ἀνω τῶν ἐν ἔτει 1867 τελεσθέντων. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι κανονικὸν πόρισμα τῶν περὶ τὰς γαμικὰς τάσεις οἰκονομικῶν ὄρων. Τοιοῦτοτρόπως μετὰ τοὺς μεγάλους πολέμους καὶ τὰς μεγάλας ἐπιδημίας οἱ γάμοι τῶν ἐθνῶν καταπληκτικῶς ἀναπτύσσονται. Τὸ σύμπτωμα εἶναι ἀκριβῶς ἀνάλογον πρὸς τοὺς κενουμένους τόπους. Ὅσον οὗτοι πλείοτεροι τόσον αἱ οἰκογενεαὶ κατ' αὐτοὺς ἀποκαταστάσεις εὐκολώτεραι. Ἀφ' ἑτέρου δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῶσι καὶ αἱ ὁσημέραι ἀναπτυσσόμεναι δυσχέρειαι περὶ τὴν συντήρησιν τῶν οἰκογενειῶν. Κατὰ τοῦτο ἡ Ἑλλὰς προβαίνει πέραν τοῦ πρέποντος εἰς τὸ στάδιον τῶν φανταστικῶν καταναλώσεων. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, χάρις εἰς ταύτας, τὰ τελευταῖα ἔτη 1872—73 δὲν κατέχουσι τὴν περὶ τοὺς γάμους ἀνήκουσαν αὐτοῖς θέσιν κατόπιν τῆς ἄλλως ὁμολογουμένης τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου ἀναπτύξεως.

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1865 καὶ 1873 ζωηρότεροι εἰς γάμους ἔτος 4—ΦΥΛ. 42—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1876. 18

μούς μήνες είναι κατά μέν τὸ ἀ. ἔτος ὁ Ἰανουάριος (1442), ὁ Ὀκτώβριος (1322), ὁ Ἀπρίλιος (1107) καὶ ὁ Νοέμβριος (1103), κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἔτος ὁ Ὀκτώβριος (1139), ὁ Ἀπρίλιος (1060) ὁ Ἰανουάριος (1041) καὶ ὁ Φεβρουάριος (970). Στασιμώτεροι δὲ μήνες εἶναι κατὰ μέν τὸ 1865 ὁ Δεκέμβριος (422), ὁ Ἰούνιος (348) καὶ ὁ Μάρτιος (124), κατὰ δὲ τὸ 1873 ὁ Αὐγουστος (486), ὁ Δεκέμβριος (477) καὶ ὁ Μάρτιος (117). Περίεργος εἶναι ἡ ἐπιμονὴ τῆς κατὰ Μάρτιον στασιμότητος, προδίδουσα τὴν προσεγγίζουσαν ἐξάντλησιν τῶν χειμερινῶν ἀποταμιεύσεων. Ἡ μεταβολὴ τῆς μείζονος περὶ τὴν τέλεσιν τῶν γάμων δραστηριότητος ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου εἰς τὸν Ὀκτώβριον μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1865 καὶ 1873, καθὼς καὶ ἡ ὑποκατάστασις τοῦ Νοεμβρίου διὰ τοῦ Φεβρουαρίου, ἀποτελοῦσι λεπτομερείας κοινωνικοῦ θέματος, τοῦ ὁποίου ἡ κανονικὴ ἐκτύλιξις μᾶλλον κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἢ κατὰ τοὺς μήνας αὐτῶν πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ.

Ἡ ἡλικία ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν ἔννοιαν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν περὶ τοὺς γάμους προσοχὴν τῶν πληθυσμῶν. Ἐνῶ κατὰ τὸ 1865 εὑρέθησαν 524 ἄνδρες, μὴ συμπληρώσαντες τὸ 20ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἵνα ἔλθωσιν εἰς γάμου κοινωνίαν, κατὰ τὸ 1873 ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν κατέπεσεν εἰς 306. Ἀπ' ἐναντίας οἱ παρήλικες ἔθυσαν πλειότερον εἰς τὸν ὕμηναιον κατὰ τὸ 1873, διότι ὑπολογίζονται εἰς 763 οἱ ἄνω τῶν 45 ἐτῶν νυμφευθέντες, ἐνῶ κατὰ τὸ 1865 ἦσαν μόνον 429. Ἡ προσφορωτέρα πρὸς τοὺς γάμους ἡλικία, ἀπὸ 20—45 ἐτῶν, περιλαμβάνει 8271 ἄνδρας κατὰ τὸ 1865 καὶ 7915 κατὰ τὸ 1873. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς γυναῖκας, ἡ γαμικὴ τάσις τοῦ 1865 ἀπέβλεψεν εἰς πλείονας ἄωρους μέχρις 20 ἐτῶν ἡλικίας, 462, ἐνῶ τὸ 1873 περιωρίσθη εἰς μόνον 299. Αἱ ὑπεράνω τῶν 30 ἐτῶν κατ' ἀμφοτέρα τὰ ἔτη ἔχουσι τὴν αὐτὴν σχεδὸν ὑποδοχὴν (533 τῶ 1865 καὶ 522 τῶ 1873). Ἡ κυρία τῆς γυναι-

κὸς ἡλικία, ἀπὸ τοῦ 20—30 ἔτους, περιλαμβάνει 8229 ἄτομα τοῦ ὠραίου φύλου κατὰ τὸ 1865 καὶ 7976 κατὰ τὸ 1873.

Τὸ ζήτημα τῶν δευτερογαμούντων δὲν εἶναι μικροῦ διαφέροντος. Ἀνεξαρτήτως τῶν ἠθικῶν κατ' αὐτὸ ἐλατηρίων, καὶ τῆς βραδυτέρας ἢ ταχυτέρας παρηγορίας τῶν χωριζομένων ζευγῶν, γνωστὴ εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου πρόνοια τῆς πολιτικῆς τῶν πληθυσμῶν (διότι ἔχει καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν τὸ προσῆκον μέρος ἐν τῇ ἐφηρμοσμένῃ διοικήσει). Τῶ ὄντι σημαντικώτατον εἶναι ἂν πρέπει διαρκῶς ἡ ἀνθρωποπαραγωγὴ νὰ σταματήσῃ, διότι αἱ περιπέτειαι τῆς ζωῆς διεχώρισαν τὸ τοῦ ἀρχαίου μύθου ἀνδρόγυγον, μόλις ὡς ἐκ νέου ἐν τῷ γάμῳ συνήφθη τοῦτο. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην αἱ ἱστορικαὶ κατὰ τῶν δευτερογαμούντων ποιναὶ ἀποτελοῦσι ψευδῆ κατὰ κυριώτατον λόγον ὁδόν. Ἡ οικονομικὴ θέσις τῆς γυναικὸς κέκτεται μεγάλην ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος ἐπιρροήν. Ὅσῳ ἡ θέσις αὕτη προβιβάζεται ἐν τῇ κοινωνικῇ κλίμακί, τόσῳ τὰ κοινωνικά, κατ' ἀμφοτέρα τὰ γένη, φαινόμενα ὀλίγον ἀφίστανται ἀπ' ἀλλήλων. Ἐν γένει ἀπέναντι 7890 τοῦ ἔτους 1865 καὶ 7750 τοῦ ἔτους 1873 ἀγεύστων προηγουμένου γάμου ἐνώσεων, τὸ μὲν ἔτος 1865 περιλαμβάνει 321 γάμους μεταξὺ ἐκατέρωθεν χήρων, 659 μεταξὺ χήρων καὶ ἀγάμων, καὶ 354 μεταξὺ χηρῶν καὶ ἀγάμων, τὸ δὲ ἔτος 1873 περιλαμβάνει 306 γάμους μεταξὺ ἐκατέρωθεν χήρων, 634 μεταξὺ χήρων καὶ ἀγάμων, καὶ 366 μεταξὺ χηρῶν καὶ ἀγάμων. Ἐὰν συγκρίνωμεν τοὺς ἀριθμοὺς τούτους πρὸς ἀλλήλους, τὸ ἔτος 1873 παριστᾷ μείζονα ζωνρότητα εἰς τὴν παρηγορίαν τῶν χηρῶν ἢ τῶν χήρων, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ σχετικῶς ἐλάσσονος ἀριθμοῦ τῶν ὀλικῶν κατὰ τὸ 1873 γάμων.

Ἡ κατὰ νομοὺς διανομὴ τοῦ κοινωνικοῦ φαινομένου τῶν γάμων ἔχει ὡς ἐξῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς εἰς τὸ τέλος τῆς ὑπὸ μελέτην ἐννεαετίας :

Νομοί	1865	1 γάμος ἐπὶ κατ.	1873	1 γάμος ἐπὶ κατ.
Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος	1048	135	1237	120
Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας	852	136	671	203
Λακωνίας	831	137	681	155
Ἀρκαδίας	830	137	897	146
Κυκλάδων	794	148	674	182
Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος	770	132	779	139
Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας	747	151	705	181
Μεσσηνίας	735	159	807	174
Κερκύρας	676	133	585	165
Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας	644	169	776	156
Εὐβοίας	536	135	512	161
Κεφαλληνίας	483	192	399	194
Ζακύνθου	308	145	262	170
Ὅλον	9924	143,70	8985	162

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου προκύπτει ὅτι κατὰ μέσον ὄρον εἰς γάμος ἀναλογεῖ ἐν ἔτει μὲν 1865 πρὸς 143 κατοίκους ἐν ἔτει δὲ 1873 πρὸς 162. Ὑπὸ γενικὴν ὄθεν ἔποψιν κατὰ 19 κατοίκους τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας συνέβη ἐν τῇ προκειμένῃ περιόδῳ ἐπαισθητὴ περὶ τοὺς γάμους καθυστέρησις.

Ἰδιαιτέρως ὁμως πρὸς ἕκαστον νομὸν ἐξεταζομένου τοῦ συμπτώματος τούτου, ἐνδεκα μὲν νομοὶ τελείως καθυστεροῦσι, δύο δὲ μόνον, ὁ τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος καὶ ὁ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας, ἀποτελοῦσιν ἀξιοσημείωτον ἐξαίρεσιν, διότι κατὰ μὲν τὸν πρῶτον εἰς γάμος ἀναλογεῖ ἀπὸ 135 κατοίκων τοῦ 1865 εἰς 120 τῷ 1873, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον εἰς γάμος ἀναλογεῖ ἀπὸ 169 κατοίκων τοῦ 1865 εἰς 156 τῷ 1873. Οἱ νομοὶ λοιπὸν οὗτοι συνῆψαν πνεύονας γάμους τῷ 1873 σχετικῶς πρὸς τὸ 1865, ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν συμπεράσματα περὶ τῆς εὐρωστίας τῆς οἰκονομικῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῶν Ἀχαιῶν, Ἡλείων, Ἀκαρνανῶν καὶ Αἰτωλῶν προαγωγῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς λοιποὺς νομοὺς, ἐντύπων πρέπει νὰ προξενήσῃ ἡ μεγάλη κατάρπτωσις τῶν γάμων ἐν τῷ νομῷ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ὅστις, ὑπὸ τὸ βᾶρος τῶν ἀναπτυσσομένων τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πληθυσμοῦ

ἀναγκῶν, ἀποφεύγει τοὺς γάμους ἐν τῇ ἀναλογίᾳ ἐνὸς τοιούτου κατὰ μὲν τὸ 1865 ἐπὶ 136 κατοίκων κατὰ δὲ τὸ 1873 ἐπὶ 203. Παρέκκλισις 67 ἐν τῇ ἀναλογίᾳ ταύτῃ ἀτόμων! Κατόπιν ἔρχεται ὁ νομὸς τῶν Κυκλάδων μετὰ παρεκκλίσεως 34 ἀτόμων, ὁ τῆς Κερκύρας μετὰ παρεκκλίσεως 32, τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας 30. Ἡ μικρότερα παρέκκλισις εἰς γάμους ἀπὸ τοῦ 1865 εἰς τὸ 1873 παρατηρεῖται ἐν τῷ νομῷ Κεφαλληνίας, ὑπολογιζομένη ἐν αὐτῷ εἰς 2 μόνον άτομα.

ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ EN BIENNI.

Ἄν καθ' ἡμέραν ὁ πλοῦτος τῶν ἐθνῶν αὐξάνῃ διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δύναται τις νὰ εἴπῃ, αὐξάνει καὶ ἡ πτωχεία. Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῆς προόδου ἢ τῆς κοινωνίας καθ' ἕκαστην κάμνει, αὐξάνουσι, τὰ διάφορα εἶδη τῆς καταναλώσεως ὑπερτιμῶνται, καὶ καθ' ἡμέραν ἡ ὑπαρξὶς καθίσταται δυσκολωτέρα. Οὐδ' ἐξαρκεῖ πρὸς ἀντιστάθμισιν τῆς ἐπερχομένης ἐν γένει ἀκριβείας ἢ διὰ τῶν τελειοποιήσεων τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας ἐπερχομένη ἐπὶ τινῶν ἀντικειμένων αὐξήσις τῆς παραγωγῆς καὶ εὐθηνεία εἰς τὰς τιμὰς.

Ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶν εἶναι κοινὸς εἰς ὅλας τὰς τάξεις, πλὴν πολλὰ δυσκολώτερος εἰς τὴν κατωτάτην, τὴν τῶν ἀκτημόνων, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν των, ἡμέρα τῇ ἡμέρα πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἐστερημένη ἡ κλάσις αὕτη πάσης ἄλλης βοήθειας, δὲν δύναται ἢ διὰ τῆς μεγίστης οἰκονομίας καὶ λιτότητος νὰ ἐπαρκέσῃ διὰ τοῦ ἡμερομισθίου, ὅπερ ἀπολαμβάνει, εἰς τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ βίου. Καὶ πῶς ἐπαρκεῖ εἰς αὐτὰς, τοῦτο γνωρίζουσι ὅσοι ἔτυχῃ νὰ ἴδωσι παρ' ἡμῖν ἐκ τοῦ πλησίον τοὺς ἐργάτας παντὸς εἶδους, εἰς τὰς ὥρας καθ' ἃς ἀναπαύονται, τρώγοντας. Ἄρτος καὶ τυρὸς, ἐλαίαι ἢ σαρδέλαι κατ' ἐναλλαγὴν, ἰδοὺ ἡ βᾶσις τῆς τροφῆς των, καθ' ὅτι τὰς ὁπώρας κατὰ τοὺς μῆνας μόνον τοῦ θέρους ἔχουσι τὸ δὲ κρέας δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶναι δι' αὐτοὺς

πολυτελείας μᾶλλον ἀντικείμενον, ὅπερ ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος ἢ κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς γέγονται.

Συμβαίνει δὲ δυστυχῶς τὸ ἀντίστροφον τοῦ κατὰ τὴν λογικὴν πρόβλεψιν, ὅτι δηλ. ἡ τάξις ἐκείνη, ἣτις ἔχει τὴν μεγίστην ἀνάγκην νὰ διατηρῆ καὶ ἀνανεώσῃ τὰς σωματικὰς τῆς δυνάμεις, τρέφεται ὀλιγώτερον καὶ χειρότερον πασῶν τῶν ἄλλων.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ πτωχεία παρὰ τῆ τάξει τῶν ἐργατῶν γίνεταί ἐπαισητοτέρα, ἢ κοινωνία δὲν λείπει εὐτυχῶς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐρχεται καθ' ἡμέραν ἀρωγὸς εἰς τὴν ἀπορίαν τῆς. Αἱ εὐποροῦσαι τάξεις συναισθάνονται τὸ οὐχὶ μόνον χριστιανικὸν καθήκον, ἀλλὰ καὶ πολιτικο-οἰκονομικὸν συμφέρον των τοῦ νὰ συντρέχωσι πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν πτωχοτέρων. Εἰς τί ἄλλο ὀφείλονται τὰ παντοειδῆ ἀγαθοεργὰ καταστήματα, ἅτινα καλούμενα Βρεφοκομεῖα, Ὀρφανοτροφεῖα, Σχολαὶ ἀπόρων παιδῶν, Νοσοκομεῖα, Πτωχοκομεῖα, Λεπροκομεῖα, Γηροκομεῖα, καὶ ἕως ἄλλως, συντείνουσιν εἰς ἀνάπτυξιν, Θεραπείαν, ἀνακούφισιν ἢ τελευταῖον καταφύγιον, πρὸ παντὸς ἄλλου τῆς τάξεως ἐκείνων, οἵτινες μόνον πόρον ἔχουσι τὴν ἐκ τῶν χειρῶν των ἐργασίαν ;

Ἡ ὑπὸ διαφόρους μορφὰς ἀναφαινομένη αὕτη τάξις πρὸς τὴν ἀγαθοεργίαν καὶ βοήθειαν ἐπενόησε καὶ ἄλλον τρόπον δι' οὗ, οὐχὶ ἐν εἶδη ἐλεημοσύνης, πλὴν πρακτικώτερον ἴσως, συντείνει εἰς τὸ νὰ εὐκολύνῃ τὴν ὑπαρξίν εἰς τῆς ἐνδεεῖς κλάσεις τῆς κοινωνίας. Συνειδότες πολλοὶ πόσον ἡ ἐργατικὴ τάξις ἔχει ἀνάγκην καλῆς καὶ δυναμωτικῆς τροφῆς, τὴν ὁποίαν ὁμως τὰ μικρὰ τῆς μέσα καθιστῶσι δυσπροσπóριστον, ἐσκέφθησαν νὰ συστήσωσι τὰ ἐδῶ ὀνομασθέντα *Volksküchen* Ἐστιατόρια τοῦ Λαοῦ, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι νὰ παρέχωσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς τροφὴν ἀπλὴν ἀλλὰ καθαρὰν καὶ ὑγιεινὴν εἰς ὅσον ἔνεστι μετρίας τιμᾶς, ὥστε καὶ ὁ ἐλάχιστος ἐργάτης νὰ δύναται ἅπαξ τῆς ἡμέρας νὰ τρέφεται μὲ θερμὸν ρόφημα καὶ κρέας.

Φιλάνθρωποι τινες Κύριοι τῆ πρωτοβουλία τοῦ Κυρίου *Dr Josef Kühn* Δημοτικοῦ συμβούλου, συνελθόντες τῷ 1872,

συνέστησαν ἐπιτροπὴν πρὸς ἴδρυσιν τοῦ Πρώτου Ἐστιατορίου τοῦ Λαοῦ εἰς τὸ Τέταρτον Τμήμα τῆς πόλεως. Ἀποταθέντες πρὸς εὐγενεῖς τινὰς Κυρίας, εὗρον αὐτὰς προθύμους νὰ ἀναλάβωσι τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἔργου, καὶ οὕτω τὴν 21 Ἰανουαρίου 1873 ἠνέωξαν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ τὸ πρῶτον ἐστιατόριον.

Ἡ ἐπιτυχία, ἣτις ἔσπεψε τὰς προσπάθειάς των κατὰ τὴν πρώτην αὐτὴν δοκιμὴν, ἐνεθάρρυνε τοὺς μὲν καὶ τοὺς δὲ, καὶ οὕτω βαθμηδὸν ἡ πρώτη αὕτη φιλανθρωπικὴ εἰταιρία συνέστησε καὶ πέντε ἄλλα παρόμοια Καταστήματα εἰς διάφορα Τμήματα τῆς πόλεως. Κατ' ἀπομίμησιν ἰδρύθησαν καὶ 6 ἄλλαι εἰταιρίαι, αἵτινες συνέστησαν εἰς ἕκαστον Τμήμα ἀνὰ ἓν ἐστιατόριον, ὥστε σήμερον ἡ Βιέννη μετρᾷ 14 τοιαῦτα, προσεχῶς δὲ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ φθινοπώρου θὰ περιλάβῃ καὶ 12ον, ὅπερ εἶναι ἤδη ἐν τῷ ὀργανίσεισθαι.

Ἡ Αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ ἀνέλαβε τὴν προστασίαν τῆς πρώτης εἰταιρίας, Ἀργιδούκισσαι δὲ καὶ Κυρίαί των ἀριστοκρατικωτέρων οἰκογενειῶν, μετὰ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἐπὶ τῷ ἐνδιαφέροντι, ὃ δεικνύει πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ φιλανθρωπικοῦ τούτου ἔργου, ἡ Πριγκηπέσσα *Marie Hohenlohe*, ἀνέλαβον τὴν τῶν ἐτέρων ἑξ. Ἄπασαι δὲ ὁμοῦ αἱ εἰταιρίαι, ἂν καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, ἀπαρτίζουσι σύνδεσμον, ὅπως ἀλληλοσθηθῶνται πρὸς ἀσφαλεστέραν προαγωγὴν τοῦ ἔργου ὃ ἀνέλαβον.

Ἐπειδὴ δὲ ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ τοιαῦτα Καταστήματα δὲν ἐπιζητοῦσι κέρδος, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὰ ἔξοδα τοῦ ἀναγκαίου προσωπικοῦ των εἶναι ἐλάχιστα, κατορθοῦται νὰ δίδωσι τὰς μερίδας εἰς τιμὰς τῶ ὄντι μηδαμινὰς, προσιτὰς καὶ εἰς τὸ πτωχότατον βάλάντιον.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἐφ' ὅσον αὐξάνει ἡ κατανάλωσις των, τόσον ἐκπίπτουσι καὶ τὰς τιμὰς, καθ' ὅτι τὰ γενικὰ ἔξοδα ὑπηρεσίας καὶ λοιπῶν, ἐλαττοῦνται ἀναλογικῶς ἐφ' ἑκάστης μερίδος, τὰ δὲ εἶδη εὐθηνότερον προμηθεύονται ἐφ' ὅσον μεγαλειτέρας ποσότητος καταναλίσκουσιν.

Εἶναι πράγματι περίεργον καὶ ἐνδιαφέρον νὰ ἴδῃ τις τοιοῦτον Ἐστιατόριον κατὰ τὰς ὥρας, καθ' ἃς συνήθως

ἐδῶ ἡ ἐργατικὴ τάξις γευματίζει, δηλ. ἀπὸ τὰς 12 $\frac{1}{2}$ —3 μ. μ. Πρὸ τινος καιροῦ, διερχόμενος ἔμπροσθεν τοιοῦτου καταστήματος εἰς τὸ Α' Τμήμα τῆς πόλεως, παρετήρησα πλῆθος ἀνθρώπων πρὸ τῆς εἰσόδου. Περιέργος νὰ ἴδω τὸ ἐσωτερικόν, εἰσέρχομαι καὶ ἀντιμετωπίζομαι ὑπὸ τὴν θύραν μὲ τὸν γραμματοκομιστὴν, ὅστις πολλάκις τὴν ἡμέραν ἀναβαίνει τὴν κλίμακά μας. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου βλέπω καθήμενας ἀπέναντι τραπέζης δύο Κυρίας· ἐν τῇ μιᾷ τούτων ἀναγνωρίζω τὴν ὠραίαν κόμησσαν L*** ἐκ τῶν γνωστοτέρων τῆς ἐνταῦθα ἀριστοκρατίας οἰκογενειῶν, ἧτις εἰς τὰς αἰθούσας, περικυκλωμένη ὑπὸ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ κοινωνίᾳ, εἶναι ἀντικείμενον θαυμασμοῦ καὶ μόλις μεθ' ὑπερηφανείας ἀτενίζει τοὺς πρὸς αὐτὴν ἐρχομένους. Ἐνταῦθα εἶναι ὅλως ἄλλη. Ἀπλούστατα ἐνδεδυμένη, κάθηται ἀπέναντι τῆς τραπέζης, καὶ λαμβάνουσα τὰς μερίδας, ἃς αἱ ὑπηρέτριαι φέρουσιν ἐκ τοῦ μαγειρείου, διανέμει αὐτὰς τοῖς προσερχομένοις ἀντὶ ἐνοσήμου, ὅπερ προμηθεύεται τις παρὰ τῇ Ταμίᾳ, τῇ καθήμενῃ πλεονεξίᾳ τῆς εἰσόδου. Ἐπιθεωρεῖ τὰς μερίδας, ἂν εἶναι κατὰ τὸ ὄρισμένον ποσὸν καὶ μέτρον, καὶ δίδει τοῖς καταναλωταῖς ἄρτον καὶ μαχαιροπήρουν. Καθ' ἣν στιγμὴν πλησιάζω, δίδει μερίδα ἄρτου καὶ κρέατος πρὸς τινα, ὅστις μὲ χαιρετᾷ· στρέφομαι καὶ ἀναγνωρίζω τὸν μαθητευόμενον τοῦ ὑποδηματοποιῦ μου. Τοιοῦτον δὲ περίπου εἶναι τὸ κοινόν, τὸ πληροῦν τὴν αἴθουσαν ἀμαξηλάται, ὑπηρέται μαγαζείων, δημόσιοι ὑπηρέται, ἐργάται, ὑποδηματοποιοί, ράπται κλπ. Πλὴν καὶ πτωχοὶ μαθηταὶ δὲν ἀπαξιοῦσι νὰ παρακαθήσῃσι, γνωρίζοντες ὅτι θὰ λάβωσι φαγητὸν καλὸν καὶ καθαρὸν ἐπὶ εὐτελεστάτῃ τιμῇ.

Ἐπὶ τῇ καλῇ γνωριμίᾳ τῆς Κυρίας ταύτης βασιζόμενος, τῇ ζητῶ νὰ ἴδω τὸ Κατάστημα. Ἄλλ' ἡ εὐγενὴς Κόμησά μοι ἀντιτείνει, ὅτι κατὰ τὸν Κανονισμόν ἀπαγορεύεται τοῦτο, ἐνόσω διαρκούσιν αἱ ὥραι τοῦ γεύματος. Ἡ ἰδέα εἶναι ὀρθοτάτη· δὲν πρέπει νὰ ὑπολάβωσιν οἱ συχνάζοντες τὸ Ἐστιατόριον, ὅτι χρησιμεύουσιν εἰς θεωρίαν ἕνεκα τῆς πτωχείας των. Εὐτυχῶς ἡ ὥρα πλησιάζει καὶ μόλις ἐν τέταρτον ἔχω ἀκόμη νὰ περιμείνω, πλὴν καὶ ἐδῶ παρουσιάζεται ἐμπόδιον· ἕνεκα τοῦ αὐτοῦ πάντοτε λόγου τῆς

ἀξιοπρεπείας, ἀπαγορεύεται ἡ διαμονὴ εἰς τοὺς περιέργους τοὺς μὴ τρώγοντας. Πρέπει καὶ ἐγὼ, ἂν θέλω νὰ ἴδω, νὰ γευθῶ. Τί τὸ περιέργον, ἀφοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ, ἡ Αὐτοκράτειρα, ὁ Διάδοχος, Ἄρχιδούκες καὶ ἄλλα ἐπίσημα πρόσωπα ἐγεύθησαν ὡς ὁ πρῶτος θνητός. Ἄντι 46 κράιτςερ (35 λεπτῶν) λαμβάνω ἐνσημον, ἀντὶ τοῦ ὁποίου ἡ Κόμησά μοι δίδει ὀλόκληρον μερίδα κρέατος καὶ λαχανικῶν· τὸ φαγητὸν εἶναι πράγματι καθαρῶτατον καὶ ἡ γεῦσις καλλίστη.

Ὁφελούμαι τῆς εὐκαιρίας καὶ ἀπευθύνω τῇ Κυρίᾳ L*** ἐρωτήσεις τινάς. Μανθάνω ὅτι ἐκτὸς τῶν ἐκεῖ γευματιζόντων προσέρχονται πολλοὶ μὲ ἴδια πινάκια, ἵνα λάβωσι φαγητὰ, ἃ μεταφέρουσιν εἰς τὴν κατοικίαν των. Τοῦτο κάμνουσι πολλοὶ πτωχοὶ οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκουσι μέγα συμφέρον, καθ' ὅτι οὕτως οὔτε ἡ μήτηρ οὔτε αἱ κόραι ἀπασχολῶνται ἀπὸ τῆς ἐργασίας των, ἵνα μαγειρεύωσι, δὲν ἀναγκάζονται νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ ἀποφεύγουσι πολλὰς δαπάνας, οἷον ἐγκαταστάσεως θερμάνσεως κλπ., ἃς δὲν εἶναι πάντοτε εἰς θέσιν νὰ ἐνεργῶσι.

Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας, ἀφ' οἴτου ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς συρροῆς ἡ ἐταιρία ἱδρυσεν ἐν τῷ Α' Τμήματι ὀλίγον ἀπωτέρω καὶ β' κατάστημα, διένειμε τὸ πρῶτον κατὰ μέσον ὄρον 1400—1500 μερίδας καθ' ἑκάστην, ἐνῶ πρότερον κατηγάλισκε σχεδὸν δίπλασίαν ποσότητα. Καὶ εἰς τὰ λοιπὰ δὲ τμήματα ἡ ἐξόδευσις τῶν ἐστιατορίων αὐτῶν δὲν ἐλαττοῦται τῶν 4000 μερίδων, ὅπερ ἀποδεικνύει ἰσarithμούς σχεδὸν θαμῶνας.

Τὰ γενικὰ ἐξόδα τῆς διατηρήσεως, ὑπηρεσίας καὶ λοιπῶν εἶναι ελάχιστα, ὥστε ἡ τιμὴ τῶν μερίδων εἶναι ἐντεῦθεν ὅσον τὸ δυνατόν εὐθυνή, καλύπτουσα μόλις τὰ πραγματικὰ ἐξόδα τῆς ἐταιρίας, μὴ ἀποβλεπούσης εἰς κέρδος οὔτε εἰς περίσσευμα κἂν, καθ' ὅτι τὰ ἐξόδα τῆς ἐγκαταστάσεως, ὑπολογιζόμενα εἰς 4—5000 φλωρινία δι' ἑκάστον Κατάστημα, καταβάλλονται διὰ συνεισφορῶν. Τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον μάλιστα εὐεργετικῇ ἀγορᾷ, ὀργανισθεῖσα ὑπὸ τῶν Κυριῶν τῶν προστατριῶν τῶν διαφορῶν ἐταιριῶν, ἀπέφερε καθαρὸν κέρδος 30000 φλωρινίων, ὡς

νῦν αἱ ἑταιρίαι εἰσὶν ἀρκούντως ἐξησφαλισμέναι διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.

Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν γενικῶν ἐξόδων Ἐστιατορίου τοῦ Λαοῦ, δυναμένου νὰ διανέμη 1500 ἢ καὶ 2000 μερίδας καθ' ἑκάστην, ἀναβαίνει εἰς φλωρ. 5250 κατ' ἔτος, ἐξ ὧν 1100 ὀρίζονται εἰς ἐνοίκιον ἢ ἀμοιβήν τοῦ προσώκου συνισταμένου ἐκ μιᾶς ἐπιμελητρίας, ταμίας, μαγειρίσσης καὶ πέντε ὑπηρετριῶν, καὶ ἡ τροφή τούτων ἀναβαίνει εἰς φλωρ. 2785· ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ θέρμανσις ἀπαιτοῦσι φλ. 1100, τὰ δὲ μικρὰ ἐξόδα ὕδατος, καθαριότητος κλπ. ἀπορροφῶσι τὰ ἀπομένοντα φλωρ. 250—300. Εἰς τὸ ποσὸν τῶν φλωρ. 5250 προστίθενται καὶ φλωρ. 1000 εἰσέτι, ἧτοι 20 οἴο, πρὸς ἀπόσβεσιν τῆς ἐκ τῆς χρήσεως φθορᾶς καὶ ἀνανέωσιν τῶν ἐπίπλων τῆς πρώτης ἐγκαστάσεως· ὥστε τὰ ἐξόδα ἅτινα ἐπιβαρύνουσιν ἐν ὄλῳ τὴν τιμὴν τῶν μερίδων καὶ ἅτινα πρέπει νὰ κερδίσῃ τὸ Κατάστημα, συμποσοῦνται εἰς φλωρ. 6250 κατ' ἔτος. Ὁ ἐστὶ ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ ἑστιατορίου καθ' ἡμέραν πρέπει νὰ τίθενται κατὰ μέρος 18 φλωρ. Τὰ δὲ λοιπὰ δαπανῶνται ἀποκλειστικῶς εἰς προμήθειαν τῶν τροφίμων, καὶ ἀναλόγως τῶν δαπανῶν τούτων κανονίζεται ἡ τιμὴ τῶν μερίδων.

Ἡ ὑπηρεσία τῶν Κυρίων καὶ Κυριῶν τῆς ἐπιτροπῆς εἶναι ἄμισθος, ὥστε ἡ ἐπιτήρησις καὶ ἡ γενικὴ διεύθυνσις οὐδὲν ἑπιβαρύνουσι τοὺς καταναλωτάς.

Καθ' ἑκάστην δύο Κυρίαι παραμένουσιν εἰς τὸ ἑστιατόριον κατὰ τὰς ὥρας τοῦ γεύματος, ἵνα διανέμωσι τὰς μερίδας, εἰσπράττωσι τὰ ἀντιστοιχοῦντα ἔνσημα εἰς πληρωμὴν, καὶ ἐπιτηρῶσι ἐν γένει τὴν ὑπηρεσίαν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἕκαστον Τμήμα ἡ ἑταιρία προσεκτέησται πλέον τῶν 400 Κυριῶν, ἑκάστη τούτων ἔχει ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τῆς συνοικίας τῆς.

Μοὶ προσέθεσε δὲ ἡ Κυρία L*** ὅτι ἂν καὶ καθ' ἑκάστην ἑκατοντάδες ἀνθρώπων τῆς κατωτάτης τάξεως προσέρχωνται, ποτὲ δὲν συνέβη ἀταξία, ὅτι οἱ θαμῶνες εἶναι πολὺ κόσμιοι καὶ προσεκτικοί, λίαν δὲ εὐτυχεῖς ἐπὶ τῇ φροντίδι, ἣν αἱ Κυρίαι περὶ αὐτῶν λαμβάνουσι, δὲν λείπουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ δεικνύωσι πόσον ταῖς εἶναι εὐγνώμονες.

Ἴδου πρακτικὴ ἐπιτόνησις, δι' ἧς ἔρχεται ὁ πλοῦσιος εἰς

βοήθειαν τοῦ πτωχοῦ, χωρὶς οὔτε ὁ εἷς νὰ βαρύνηται δίδων ἐλεημοσύνην, οὔδ' ὁ ἕτερος νὰ καταβιάζεται ὅτι τρέφεται δωρεάν. Ὁ πτωχὸς τεχνίτης ἢ ἐργάτης τρέφεται ἀντὶ 20 κρᾶιτζερ (50 λεπτ.) μὲ ρόφημα (3), κρέας καὶ λαχανικὸν (15) καὶ ἄρτον (2). Ἀλλὰ καὶ διὰ 10 κρᾶιτζερ (25 λεπτ.) δύναται ὁ πτωχὸς νὰ κορέσῃ τὴν πείναν του, ἐὰν λάβῃ ἡμισείας μερίδας, αἵτινες δίδονται πρὸς εὐκολίαν τῶν ἰσχυοτέρων βαλαντίων καὶ εἰσὶν ἀρκούσαι κατὰ τὸ ποσόν, ἔχων τὴν συναίσθησιν ὅτι ἡ ἀξιοπρέπειά του δὲν ἐπαθὲ τι, καθ' ὅτι ἐπλήρωσε τὸ ὅ,τι πράγματι κατηνάλωσεν, ὀφείλει δὲ εὐγνωμοσύνην μόνον πρὸς τοὺς Κυρίους καὶ τὰς Κυρίας τοὺς ἰδρῦσαντας καὶ διατηροῦντας τὰ ἑστιατόρια, μὴ δυνάμενος νὰ τοὺς ἀνταμείψῃ ἄλλως διὰ τὸν κόπον καὶ τὴν φροντίδα, ἣν ἐν τῇ φιλανθρωπίᾳ των λαμβάνουσιν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἐν Βιέννῃ

A. Γ. ΣΚΟΥΖΕΣ.

ΑΠΟ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΑΙ.

Μία τῶν σπουδαιότερων χρήσεων τοῦ εἰσοδήματος τῶν πανταχόθεν τοῦ Ἑλληνισμοῦ συγκεντρουμένων ἐν Ἀθῆναις κληροδοτημάτων εἶναι βεβαίως ἡ ἀπὸ ἀναλόγου μερίδος αὐτοῦ συντήρησις τῶν πενομένων μὲν ὀργῶντων ὁμῶς πρὸς τὴν μάθησιν νέων. Ὑπολαμβάνω τοὺς μεταξὺ αὐτῶν διαπρέποντας ἱκανοὺς νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς μεγάλους ἐργάτας τῶν ἀνακαλύψεων. Ἐὰν ἀφ' ἐνὸς αὐτοὶ προσφέρωσιν τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα, ἀφ' ἑτέρου πρέπει νὰ εὐρεθῶσι γενναῖαι καρδίαι καὶ ἀνοικτὰ βαλάντια, ἵνα προσφέρωσι τὸ ἔρμα εἰς τὸν μεμακρυσμένον πλοῦν.

Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις εἶναι ὁ διαχειριστὴς τῶν εἰς τὸν δημόσιον θησαυρὸν ἀφιερωμένων πρὸς τὸν εὐρὺν τοῦτον σκοπὸν τῆς ἐθνικῆς παιδείσεως κληροδοτημάτων. Ἐνδιαφέρει λοιπὸν ἡ μελέτη τοῦ ἐπὶ τῶν δημοσίων ἐντεῦθεν ὑποτροφίῶν ἰσχύοντος νῦν διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ κατὰ τὰ νεώτερα ἀπὸ 9 Ὀκτωβρίου 1875 καὶ 19 Ἰουνίου 1876 Διατάγματα.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον Διάταγμα ἀναβιάζον εἰς δραχμὰς

56400 τὴν ἐκ τῶν τόκων τῶν κληροδοτημάτων ἐνιαύσιον εἰς ὑποτροφίας δαπάνην, διήρει τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς 22800 ὑπὲρ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδευομένων καὶ 33600 ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Τὸ νεώτερον ὁμῶς διάταγμα περιορίσασα τὴν ὀλικὴν δαπάνην εἰς 45300, ἀφῆκεν ἀμείωτον μὲν τὸ διὰ τὰς ἐσωτερικὰς ὑποτροφίας ποσόν, κατεβίβασε δὲ τὸ διὰ τὰς ἐξωτερικὰς εἰς δραχ. 22500.

Ἡ διὰ τὰς ἐξωτερικὰς ὑποτροφίας χρηματικὴ αὐτῆ βοήθεια, ἐκτεινομένη κατὰ τὸ 1875 εἰς τρεῖς ἐπιστήμας, τὴν ἱατρικὴν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θεολογίαν, περιορίσθη κατὰ τὸ 1876 εἰς μόνας τὰς δύο τελευταίας· νομίζω δὲ πάνυ ὀρθῶς, οὐχὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τοὺς Ἑλληνας Ἀσκληπιάδας ἢ ἐπίσκεψις τῶν μεγάλων ἐν Εὐρώπῃ παντὸς εἶδους θεραπευτικῶν ἰδρυμάτων, ἀλλὰ διότι πρόκειται περὶ ἐπαγγέλματος τὸ ὁποῖον, ὅπως δῆποτε καταρτιζόμενον καὶ διὰ τῆς ἐν Ἀθήναις ἱατρικῆς ἐκπαιδεύσεως, εἶναι ἱκανῶς προσοδοφόρον ἐν πάσῃ τῆς Ἀνατολῆς κοινότητι, ἐξ οὗπερ δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ὅτι ἀναλόγως τοῦ εἰσοδήματος δύνανται νὰ εὐρεθῶσι καὶ αἱ προκαταβολαί. Διαφέρει ἐν τούτοις ἡ φιλοσοφικὴ καὶ θεολογικὴ. Οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ θεολόγοι δὲν εἶναι ἐπαγγελματίαι. Ἐὰν ἔθνος τι αἰσθάνηται τὴν ἀνάγκην τῆς ἐν μέσῳ τοῦ πληθυσμοῦ του ὑπάρξεως τοιούτων, πρέπει νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν δαπάνην τῆς προπαρασκευῆς. Ὑπὸ τὴν ἐποψίν δε ταύτην κρίνω οὐσιωδῶς μικροσκοπικὴν τὴν προκειμένην βοήθειαν. Νομίζω δὲ ὅτι αἱ συνέπειαι τῆς στασιμότητος τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν εἰς μόνους τοὺς ἀγνοοῦντας τὴν ἐξ αὐτῶν παραγομένην ἐθνικὴν δύναμιν πρέπει νὰ ἀποδειχθῶσιν.

Ἐν γένει ἡ παραδοχὴ τῶν ὑποτροφιῶν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ διαγωνισμοῦ· καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰς ἐσωτερικὰς, μεταξὺ τῶν ἀπολυθέντων μαθητῶν τῶν Γυμνασίων τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰς ἐξωτερικὰς, μεταξὺ τῶν ἐπιτυχόντων πτυχίων διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας ἢ προλύτου τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ἐθ. Πανεπιστημίῳ κατὰ τὰ ἀμέσως προηγούμενα 3 ἔτη ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας καὶ 5 ἐπὶ τῆς θεολογίας. Καὶ ἡ μὲν ἡλικία τῶν ἐκ τῶν Γυμνασίων καὶ τῆς Ριζαρείου σχολῆς ἀπολυομέ-

νων μένει ἀπροσδιόριστος, ἡ δὲ τῶν διδασκτόρων καὶ προλυτῶν ὀρίζεται ἐλάσσων τῶν 30 ἐτῶν. Οἱ διαγωνισμοὶ ἐνεργοῦνται κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου διὰ τὰς διαθέσιμους ὑποτροφικὰς θέσεις ἐν τῇ ἀναλογίᾳ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θεολογίαν, 2 καθ' ἕκαστον τῶν δύο τμημάτων τῆς Σχολῆς τῆς πρώτης καὶ 2 κατὰ τὴν Σχολὴν τῆς δευτέρας,

Τὰ κατὰ τοὺς διαγωνισμοὺς κανονίζονται ὑπὸ τῆς οἰκείας σχολῆς καὶ δημοσιεύονται ἕνα τοῦλάχιστον πρότερον μῆνα διὰ τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ὀριζομένης συγχρόνως τῆς εἰδικότητος, εἰς ἣν θὰ τελειοποιηθῶσιν ἐν Εὐρώπῃ οἱ διδάκτορες τῆς φιλοσοφίας καὶ οἱ προλύται τῆς θεολογίας. Ἡ ἀνωτάτη ἐγκρισις ἀνήκει ἐν παντὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, εἰς τὸ ὁποῖον ὑποβάλλονται αἱ γνωμοδοτήσεις τῶν σχολῶν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν διαγωνισμῶν, οἵτινες ἐνεργοῦνται ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῶν καθηγητῶν τῶν οἰκείων σχολῶν. Αἱ δὲ ὑποτροφίαι ἀπονέμονται ἐπὶ τετραετίαν διὰ Β. διατάγματος εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας. Ἐκατὸν δραχμαὶ κατὰ μῆνα εἰς ἕκαστον τῶν ἐν τῇ ἡμεδαπῇ ὑποτρόφων καὶ τριακόσαιο εἰς ἕκαστον τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, εἰς οὓς περιπλέον καὶ ἑξακόσαιο δραχ. διὰ τὴν δαπάνην τῆς μεταβάσεως καὶ ἐπιστροφῆς.

Οἱ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὑπότροφοι τῶν κληροδοτημάτων ὀφείλουσι κατὰ τὸ τέλος ἐκάστης ἐξαμηνίας νὰ ὑποβάλλωσι εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἐπίσημα μαρτυρικὰ περὶ τῆς ἐξακολουθήσεως τῶν σπουδῶν των. Δύναται δὲ ἡ κυβέρνησις δι' ἀμέλειαν τοῦ ὑποτρόφου ἢ κακὴν διαγωγὴν ἢ ἐγκατάλειψιν τῆς ὀρισθείσης αὐτῷ εἰδικότητος νὰ τὸν παύσῃ ἀπὸ τῆς ὑποτροφίας μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν τῆς οἰκείας σχολῆς. Ἰδιαιτέρως δὲ οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὑπότροφοι ὑποχρεοῦνται ἐπὶ τέσσαρα ἔτη νὰ ὑπηρετήσωσι εἰς δημοσίαν θέσιν ἐπὶ μισθῷ δραχ. 250 τοῦλάχιστον κατὰ μῆνα, ἀπαλλασσόμενοι τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης ἐὰν ἐντὸς ἑξ μηνῶν δὲν διορισθῶσιν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΔΑΠΑΝΑΙ.

Ἡ διάκρισις μεταξύ ἀναγκαίων καὶ ἀπλῶς βοηθητικῶν τοῦ δημοσίου θησαυροῦ δαπανῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν ᾧ διατελοῦσι τὰ ἔθνη. Ὑπάρχουσιν ἀνάγκαι ὑλικώτεραι καὶ ἀνάγκαι ὑψηλότεραι. Ἐάν αἱ πρῶται ἐπιβάλλωνται εἰς πᾶσαν περίοδον, τὰς δευτέρας αἰσθάνονται μόνον οἱ προοδευτικοὶ αἰῶνες.

Ἄλλ' ἐνῶ ἡ ἀνάπτυξις αὕτη τῆς κυβερνητικῆς τῶν ἔθνων οἰκονομίας εἶναι φυσικὴ, παρατηρεῖται ἀφ' ἑτέρου τάσις τις ἐν αὐτῇ, πάντοτε προϊοῦσα, πρὸς ἀνώτερον πάντοτε τῶν πραγματικῶν δυνάμεων τοῦ κοινωνικοῦ θησαυροῦ προβιβασμὸν τῶν δημοσίων δαπανημάτων. Μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγωνται καὶ διδάσκωνται ὑπὸ τῶν πολιτειολόγων περὶ τῆς ἐπιτηρητικῆς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ ἀποστολῆς, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι καὶ ἐντὸς τῶν συνταγματικῶν πολιτειῶν, ἡ συζήτησις τῶν ἐνιαυσίων προϋπολογισμῶν, ἀφορᾷ μᾶλλον τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἢ τὴν ἐν τῇ μεθόδῳ τοῦ ἀγαθοῦ οἰκογενειάρχου ἐξέλεγεξιν τῶν λεπτομερειῶν. Ἀπόδειξις ὅτι οἱ ἐντολοδόχοι εἶναι πάντοτε ἐντολοδόχοι, καὶ ὅτι ἡ Ξενοφώντειος ἰδέα «ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ κυρίου παχύνει τὸν ἵππον» εἶναι γενικωτάτης ἀληθείας.

Δὲν θέλω νὰ καταδικάσω μόνην τὴν συνταγματικὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἑλλάδος. Ἀπανταχοῦ ὁ περὶ τὰ εἰδικὰ κεφάλαια τοῦ προϋπολογισμοῦ λόγος ἔχει τι ξηρόν. Οἱ δὲ ρήτορες προτιμῶσι τὰς ἐνθουσιαστικὰς περιστάσεις, εἴτε διότι συγκινοῦνται ἐξ αὐτῶν, εἴτε καὶ διότι χρησιμεύουσιν αὐταὶ εἰς συγκίνησιν τῶν ἀκροωμένων. Ἐν τῷ μεταξύ προχωρεῖ ἡ τυπικὴ ἀνάγνωσις τοῦ προϋπολογισμοῦ, οἱ βουλευταὶ ὁμιλοῦσι διὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν ἢ περικατοῦσιν ἐν τοῖς διαδρόμοις, ὁ δὲ ἐντολεὺς καὶ κυρίαρχος λαὸς, ἀνοίγων τὸ βιβλίον εἰς τὴν χεῖρα τοῦ εἰσπράκτορος, κρατεῖ τὴν δάφνην τῆς προθυμίας.

Τὸ καθολικὸν τοῦτο φαινόμενον μαρτυρεῖ ὅτι ὑπάρχουσιν ὄρια εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῶν θεσμῶν. Δὲν πρέπει δὲ διότι ὠργάνισεν ἔθνος τι τὴν οἰκίαν του, νὰ κοιμηθῆ βαροῦχειον κατόπι ὑπνον. Ὡς γνωστὸν εἰς μόνους τοὺς γρηροροῦν-

τας σώζονται τὰ δίκαια καὶ τὰ συμφέροντα. Ἀναπόφευκτον λοιπὸν ἐνῶ ἔθνος τι διορίζει τοὺς ἀντιπροσώπους του συγχρόνως νὰ ὑπάρχῃσι παρ' αὐτῷ ἰκαναὶ δυνάμεις, ὅπως ἐπενεργῆ ἀδιαλείπτως ἐπὶ τῶν ἀντιπροσώπων του τούτων. Καὶ καθὼς π. χ. τὰ βουλευτὰ σώματα διαιροῦνται εἰς ἐπιτροπὰς, ἀναλόγως τῆς εἰδικότητος τῶν βουλευτικῶν ἔργων, τοιοῦτοτρόπως ἔπρεπε καὶ παρὰ τῷ λαῷ νὰ σχηματίζωνται ἰδιαιτέραι πρὸς τὰ ἐνδιαφέροντα ζητήματα ἐνώσεις τῶν εἰδικωτέρων κατ' αὐτὰ πολιτῶν. Οἱ γεωργοὶ ἠδύνατο πολλοὺς τοιοῦτους συνεταιρισμοὺς νὰ ἀποτελέσωσιν, οἱ βιομήχανοι ἐπίσης κλ. Ὑπὸ γενικὴν δὲ ἐποψίν ἀπὸ τῶν διαφορῶν τῆς κοινωνίας τάξεων ἔπρεπε νὰ ἀναστηθῶσι *Τιμηταὶ* τῆς ὅλης πολιτικῆς μηχανῆς. Ἐννοῶ τῆς δημοσιογραφίας τὴν ἐπισκόπησιν. Ἄλλ' ἐννοῶ πλείοτερον τὴν ἀπὸ τῶν εἰδικῶν τοῦ λαοῦ συλλόγων ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας ἐπίδρασιν. Ὡστε ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς ἡ ἰσχὺς τῆς πολιτείας πρέπει ἐν παντί χρόνῳ νὰ ἐπιβάλληται, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἰσχὺς τῆς συζητήσεως πρέπει νὰ ρίπτῃ ἀπλετον φῶς ἀπὸ διαφορῶν κέντρων. Δύο εἶδη ἰσχύος, πρακτικῆς καὶ ἐρευνητικῆς, τῶν ὁποίων ἡ σύμπραξις καθίσταται πολυτιμώτατον ἐφόδιον πρὸς περαιτέρω τοῦ κοινοῦ προαγωγὴν.

Ἐκ τῆς ἐπόψεως ταύτης ἡ σύγχρονος ἐν Ἀγγλίᾳ πρακτικὴ παρέχει ἐπ' ἐσχάτων ὑπόδειγμα δεκτικῶν μείζονος ἐτι ἀναπτύξεως. Βεβαίως ὀλίγοι ἐπικράτεια δύνανται νὰ καυχθῶσιν ἐπὶ τοσαύτη κυβερνητικὴ ἰσχύϊ ὅσην κέκτηται τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος. Καὶ τῆς δημοσιογραφίας αὐτοῦ ἡ ἐπιρροή ἔχει τι ἐπίσης ἀφιλονείκητον. Καὶ ὅμως ἡ ἀπὸ τῶν συλλόγων ἐπικουρία εἰς τὰ ἐκάστοτε ἀναφεύμενα ἐθνικοῦ συμφέροντος ζητήματα εἶναι ἀπαραίτητος, ἀποβαίνει δὲ μεγάλης σημασίας. Τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ τοῦ ἀνά χειρας θέματος τῆς ὑπερακοντίσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐτεθη τελευταῖον εἰς κίνησιν, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ συμπτώματα ὁ ἐπισημώτατος τῆς οικονομικο-πολιτικῆς σύλλογος Cobden Club. Διακηρύττων πανδῆμως ὁ σύλλογος τὴν πρακτικὴν ἀτέλειαν τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέξεως τῶν δημοσίων δαπανῶν, ἐπεχείρησε νὰ συγκεντρώσῃ παρ' ἑαυτῷ εἰδικὰς μελέτας περὶ τῶν κατὰ τὰς λοιπὰς ἐπικρατειῶν, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς Γαλλίας, συμβαι-

γόντων· διετύπωσε δὲ τὰς ἐπομένους γενικὰς ἐπὶ τοῦ θέματος ἐρεῦνας :

Α'. Ἡ Κυβέρνησις ἐν ἀρχῇ ἢ κατὰ ποίαν ἄλλην ὠρισμένην περίοδον τῆς νομοθετικῆς συνόδου γνωστοποιεῖ τὰς λεπτομερείας τῶν διαφορῶν τοῦ ἔτους δαπανῶν; Κατὰ ποῖον τρόπον αἱ περὶ αὐτῶν προτάσεις ὑποβάλλονται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας;

Β'. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους συζητοῦσι τὰ ἄρθρα τῶν προτεινομένων δαπανῶν ἐν γενικῇ συνελεύσει, ἢ ἐξελέγχεται ὁ προϋπολογισμὸς αὐτῶν ὑπὸ κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν ἢ ἄλλως πῶς;

Γ'. Τὸ κοινοβούλιον κατατάσσει τὰς προτεινομένας δαπάνας κατὰ τόσα κεφάλαια, ὅσα καὶ τὰ κύρια τμήματα τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἕκαστον δὲ τῶν κεφαλαίων τούτων παραπέμπεται εἰς τὴν ἐξέτασιν ἰδιαιτέρων ἐπιτροπῶν;

Δ'. Ἐν ἣ περιπτώσει αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι τσιουτοτρόπως διηρημέναι, αἱ περὶ ἐλαττώσεως τῶν δαπανῶν ἀποφάσεις τῶν ἐπιτροπῶν ὑπόκεινται εἰς ἀναθεώρησιν ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως ἢ τῆς Βουλῆς;

Ε'. Ὅταν τοιαῦται ἐπιτροπαὶ σχηματίζωνται ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ποῖαι εἶναι αἱ ἐν χρήσει μέθοδοι πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀνεξαρτησίας κατὰ τὴν ἐνέργειάν των;

ΣΤ'. Ἐν ἐλλείψει ἐπιτροπῶν ὑπάρχουσιν ἄλλα εἰδικὰ μέσα πρὸς ἐπαλήθευσιν καὶ ἐξέλεγχιν τῶν περὶ τὰς δημοσίας δαπάνας κυβερνητικῶν προτάσεων;

Ζ'. Προκύπτει ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πείρας, ὅτι ἢ ἐν ἐνεργείᾳ διαδικασία πρὸς ἐξέλεγχιν τῶν προτεινομένων δαπανῶν διὰ τὸν στρατὸν, τὸ ναυτικὸν καὶ τὰς λοιπὰς δημοσίας ὑπηρεσίας ἀπολήγει εἰς τὸ ἀποτέλεσμα ἀφ' ἐνὸς τῆς μετριάσεως ἢ ἐλαττώσεως τῶν αἰτουμένων ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως θυσιῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ περιορισμοῦ τῶν διοικητικῶν καταχρήσεων;»

Τὰ ὅρια τῶν ἀνωτέρω θεμάτων εἶναι οὐσιωδῶς ἐνδεικτικά. Αἱ πληροφορίαι τὰς ὁποίας ἐπιδιώκουσιν ἐκ τῆς καθολικῆς τῶν ἔθνῶν πείρας, δύνανται κατὰ τὰς περιστάσεις νὰ λάβωσιν εὐρυτέρας διαστάσεις. Εὐτυχεῖς δὲ αἱ χῶραι τῶν ὁποίων οἱ πολῖται αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν δύναμιν εἰς τοιαύτας πρωτοβουλίας.